

Mormor

Laurette Hagensen, født Nørgaard
fortæller minder fra Aggersborggård og Ullerupgård
(Med erindringer af Peder Hagensen)
VED ELSE ELLING

Huset

Mormor havde i 1914 solgt sin gård og var flyttet til København. Og Mormor blev til Bedste. Samme år købte Far hus til sommerbolig. På den høje skrænt på "Kysten der blev belyst af den opgående sol", da Bedste i 1872 sejlede ned gennem sundet. I 1926 købte Far endelig det hus, som for os alle blev *huset*. Far, der var søn af gårdejer og sognefoged Anders Boyer i Skinnerup kendte Mors store slægt. I sommermånederne tog de begge med sjælden gæstfrihed mod familie og venner og mange andre. Fars glade stemme lød over det lange spisebord ned til Mor, der med sit blide smil nikkede igen med et "ja Anton".

Midt i september blev solide skodder sat for døre og vinduer og nøglen overladt til gartneren, der gik sin daglige runde om det lukkede hus. Fra 1962 er huset beboet året rundt. I vinternætter er her stille. Men i stilheden og ensomheden lever trappen under trinene af de mange, der færdedes på den.

I natten hører jeg lidt langsomme og tunge fodtrin. Det er Far, der kommer op, altid med en bog under armen til nattelæsning. Vi fire ta'r den i spring. Jeg lytter efter Mors næsten lydløse trin trods den tunge sorte telefon med drejhjulet, som hun hver aften bærer op til stikket ved sin seng. Under raske fodslag knirker trappen op til loftetagen. Da ved vi, der er lukket og slukket nedenunder. Igen knirker det i trappen derude. Den gi'r sig under vægten af kufferter, tasker og papæsker, som bringes ovenpå. Så er det pinse. Og med pinsen kom år efter år Bedste og moster Hedevig samt onkler og Mors tanter med deres døtre. Ligesom Bedste havde de måttet sælge deres gårde deroppe nord for Limfjorden, da de var blevet enker, og flytte til København. Adstadigt lyder fodtrinene fra de gamle, sortklædte damer, der med stor værdighed går op og ned ad trappen mellem de to etager, af og til afbrudt af lette trin fra koncertsangerinden, der yndefuldt bevæger sig altid hyllet i flagrende chiffonslør. Drømte Signe sig tilbage til scener i Tyskland og Amerika, hvor hun med held havde sunget. Undertiden satte hun sig til klaveret og akkompagnerede sig selv. Og arier fra Flagermusen fyldte rummet. Efter middagen samledes vi alle i havestuen, og Aggersborg, der gennem hele min barndom havde lydt som en fanfare, der blev blæst deroppe fra fjorden, steg frem for os.

Nu sad de her, de gamle slægtninge, foran ilden og fortalte om de særeste begivenheder og tildragelser fra gårdene nordenfjords. Og de kunne fortælle. Bedste kendte til nøjsomhed og trange kår i sin barndom på Aggersborggård, som tante Louise ikke ville vide af. Så fnøs Bedste lidt med næsen, for hun var ti år ældre end sin søster, bitte Louise. Tanterne fortalte om spøgelseshistorier og oplevede hændelser. Om ligtog,

der ikke var rigtige, men som varslede død. Om lindetræerne på Aggersborg, der et efter et faldt i borggården og ligeledes varslede død. Det fejlede aldrig. Anne Søe, "heksen fra Thy, der ejede Kølbygård", blev atter manet frem. Og i mindet om de store gilder og baller kunne det hælde, at de gamle damer blev så oprømte, at de inden de gik til ro, tog nogle chassétrin på reposen i deres rosa natkjoler. Næste dag gik vi fire hen til Mors fætter, onkel Søren Andersen, der boede i Kølbyhus, det sidste hus i rækken inden trappen ned til havnen. Han havde taget Anne Søe og hendes mand, den tykke borgmester med sig fra Kølbygård og hængt dem op over sin kamin. Billederne var mørke af ælde jo vist lignede hun en heks.

Flere fodtrin. Forsigtige. Nølende. Trætte fodtrin mærker trappen. Men også små trip hører jeg i vinternatten. Det er femte generation, der går over husets dørtærskel. De hopper, eller de kravler op ad trappen. Hvor ender den? Hvad er der ovenpå? Jeg går med dem op og åbner dørene mod sundet. Solen står op. "Den spreder guld på sky . . . Den bringer lys og liv og lyst, til store og til små".

Skrænten og huset ligger belyst af den opgående sol.

Elsie Elling

Aggersborggård og Nørre Ullerupgård

Da Mormor sammen med sin far Jacob Nørgaard fra Aggersborggård sejlede ned gennem sundet den 7. juni 1872 kunne hun ikke vide, at hun på et senere tidspunkt af sit liv skulle blive nær knyttet til de høje skrænter ved Humlebæk. Mormor fortæller selv.

Mormor, Laurette Hagensen, født Nørgaard.

”Den tredje sommer efter min konfirmation blev jeg den 7. juni 1872 sendt til den berømte Madam Hanne Nielsen i Øvrerød ved Holte. Fader fulgte mig derover med damper fra Aalborg og lod kalde på mig næste morgen, for at jeg skulle se de smukke villaer, som lå langs kysten, der blev belyst af den opgående sol. Smukt var der. Volden med de mange vejrmøller husker jeg især; derimod var jeg meget skuffet over de store pakhuse, som Fader beundrede, jeg mente, at alt var palæer i København. I byen blev jeg en dags tid, så blev jeg hentet af Madam Nielsen. Der var store strækninger mellem byerne Hellerup, Gentofte, Lyngby og Holte. De lignede små landsbyer, hvoraf kun kirkerne var synlige fra toget.

Kejserinde Dagmar havde lige skænket to sølvlysestager til Gentofte kirke, hvilket jeg straks fremførte til forbavelse for Madam Nielsen, der ikke kunne forstå, at vi allerede havde hørt det i Jylland.

Det var en lørdag, jeg kom, hvor de 2 hold elever, der var, skiftede. Jeg fik straks et åg og to mælkespande og blev sendt ud for at malke 11 køer, der gav en god tår mælk mod vore derhjemme, så de var langt sværere at malke. Klokkeren 4 morgen og 4 eftermiddag malkede vi; den øvrige tid var vi ved ost- og smørproduktionen og madlavningen. Vi blev ved lige til klokken ti aften, så kunne vi sove. En pige fra Bornholm sagde ofte om morgenen, når vi skulle op: ”Blot en halv time!” Men det kunne ikke bevilges.

Hver søndag skulle det halve mandskab - vi var nu blot kvinder - i Søllerød kirke. Der var ikke lang tid til frokost, påklædning og turen dertil op ad den stejle kirkegårdsbakke. Vi kom først, når præsten var på prædikestolen, og vi skulle gå, når han var færdig med at prædike. En ung pige fra mit hold sagde, at hun var så forpustet, at hun intet kunne samle. Straks når vi kom tilbage, tog vi fat igen. Der var gang i tingene, og Hanne Nielsen var en ualmindelig dygtig kone. Enhver lystrede parolen uden mange ord. Jeg var der et halvt år og betalte to kroner om dagen. Da jeg rejste hjem til julen og skulle forlade Madam Nielsen, græd jeg, og da jeg igen var hjemme på den gamle Aggersborggård, frøs jeg på grund af det dårlige brændsel.

Næste forår købte min svoger Hans Rudolf Andersen, der var gift med min ældste søster Marie, den gamle hovedgård Kjølbygaard i Thy med stort klitareal med strandret, to huse i Østerild, kirke og mølle, fæstegård og herligheder. Den lå i Hunstrup sogn i Thy . . .”

Vi vil ofte henvende os til deres søn Jacob Andersen, den senere overpostinspektør i Århus, der skriver i ”Fra bondens Thy til kongens by”, erindringer 1, følgende:

”Til udførelsen af denne beslutning bidrog vel nok i ikke ringe grad, at min Mor med sit gode, sunde bondeblood i årener, ikke følte sig rigtig hjemme på købstadgaden, selv om denne kunne se landlig nok ud . . . Mors kærlighed til jorden sejrede og gården blev købt med kirke, mølle, fæstegård og herligheder for kr. 210.000, hvad der den gang var en ikke ringe sum. . .”

Og Mormor fortsætter.

”Hovedbygningen var meget smuk i to stokværk. I krigen 1914-18 kom gården på fremmede hænder og blev brudt ned til grunden. Der blev ikke en sten eller

et træ tilbage af den 10 tønder land dejlige have. De første år kunne min svoger Andersen ikke drive gården, da han var herredsfuldægtig i Løgstør, så min broder Mogens og jeg blev de dirigerende. En dag hørte jeg folkene i folkestuen sige: ”Han er eit 20 år, og hun er lige konfirmeret. Dem skal vi snart få sendt hjem”. Det var dejlige år omend i al tarvelighed. Mogens holdt på, at enten vi var alene eller havde fremmede, skulle vi spise af folkenes mad. Jeg tænker, at det hjalp mig, for jeg var lidet dygtig og blev jo ikke bedre ved aldrig at øve mig. Der var en mængde unge mennesker på egnen, hvem vi snart kom i samkvem med. Pastor Ulriks tolv børn, hvoraf tre var konfirmeret; Stenders ti børn; fra Ullerupgård fem sønner, hvoraf kun to var hjemme, Neergaard fra ”Petersrolighed”, Faddersbøl og søsteren, og endvidere søster Mariane og broder Christian Jensen fra ”Vesløsgård”, som Fader havde købt til dem. Vi var alle, både gamle og unge, samlet hver søndag. Der blev sunget og danset i havestuen. Den unge, elskværdige kapellan, pastor Skødt, var centrum; han var gift med en søster til statsminister Neergaard, hvis fader var præst og barnefødt på ”Momtoft”.

Vi besøgte første gang Ullerupgård en søndag, hvor der var mange fremmede. De ældre herrer spillede kort. Efter teen begyndte Mogens med sang og leg i haven, hvilket aldrig før var sket der. Gamle Hagensen lagde kortene for at gå ud og høre på vor sang. Svigermoder fortalte senere, at fra den aften holdt de af Mogens som det elskeligste og fornøjeligste unge menneske. Det var god omgang for os. Søster Margrethe og jeg blev gift med de to sønner. Martin og jeg den 7. maj 1878, og Margrethe og Nis i april 1882. Svigerforældrene sagde: ”Det er en god familie” og de var meget gode og overbærende med os. Gud velsigne dem i sin himmel, som alle de kære forudgangne. Jeg længes tit.

Mit lykkelige og dejlige hjem, Nørre Ullerupgård, kom jeg til fra bryllupsfærden på Aggersborggård den 7. maj 1878. Svigerfader lå syg og kom ikke med til brylluppet, men Svigermoder og min mands brødre var alle med: Frants fra Volstrup, Anker fra Lemvig, begge med fruer. Sagfører Hagen med sin trolovede, Inger Jørgensen fra Tangsgaard, og Nis og Margrethe. Alle kørte de fra Thisted i to lukkede lejede vogne. Da turen var på seks eller syv mil, havde de fået en god frokostpakke med, men da en lille mil var tilbagelagt, var maden spist, så de havde god appetit, da de endelig kom til Aggersborggård. Alt var festligt. Pastor Sørensen, der siden blev forflyttet til Karby på Mors, viede os, så følget troede, at han var forrykt. Den alvor som en ung pige dengang følte ved at gifte sig, er vist fremmed for nutidens unge piger. Jeg bad og græd i al den tid, jeg var forlovet, om, at jeg måtte opfylde de pligter, en hustru har både for Gud og mennesker. Den aften vi drog ind i det dejlige nye hjem, følte jeg en lykke som aldrig før”.

Vi lader Mormor og Morfader alene på Ny Ullerupgård og tager tilbage til Aggersborggård. Sammen med Jacob Andersen vil vi se lidt nærmere på Mormors familie.

”Det er en udpræget bondeslægt” skriver han . . . ”Jeg må nu straks sige, at jeg ikke kan hitte rede i de forskellige grene af den store slægt, som særlig har hjemme i Hanherred og delvis også i Vendsyssel. Kun så meget ved jeg, at når jeg kommer sammen med en Brix, en Kronborg, en Kjeldgaard eller videre udført: en Brix-Kronborg, en Kronborg-Brix, en Brix-Vestergaard o.s.v., ja så ved jeg, Jacob Nørsgaard Kronborg Andersen, at rampen brænder. Så kan vi begynde at udrede det spegede spind, og vi vil da gerne få vort udgangspunkt på gården Vester Kjeldgaard, hvorfra der

uddrog en flok halvbrødre, der under navnene Nørgaard, Christensen, Brix, Kronborg gjorde slægten mangfoldig såsom havets sand og himlens stjerner. Hvorledes disse halvbrødre nu har båret sig ad med at få de mange forskellige slægtsnavne, ved jeg ikke. Det overstiger mine kombinationsevner, og jeg tør ikke spekulere derpå, men overlader familiemedlemmet, postmester Klitgaard i Brønderslev, familiens og Vendsyssels højtfortjente historiograf, at klare den skæppe ærter. Men for at vende tilbage til Vester Kjeldgaard. Blandt de mange halvbrødre var vel nok den mest prominente Jacob Nørgaard. I hvert fald blev han den, der, som hin anden patriark, hans store navne patriarken Jacob, fremfor de andre halvbrødre opfyldte jorden i Hanherrederne og Thy og gjorde sig den underdanig. Da han tilmed var min morfar, vil man forstå, at det er om ham, der her skal berettes. Jacob Nørgaard blev som før nævnt født på gården Vester Kjeldgård. Hans Far har meget omhyggeligt opregnet, at han blev "føed under krabbens planet". "Da hans bedstemor blev begravet," fortæller postmester Klitgaard i "Efterkommere af Mogens Brix og Karen Lassen", fik han en sølv mønt af værdi en mark, som den afdøde havde haft i sin lomme; af onkelen, Mogens Kjeldgaard på Slette, fik han 1 rdl. og med disse 7 mark begyndte den 14-årige dreng at handle, købte skind o. desl. Han tjente lidt på dem og driftskapitalen voksede - handlede derefter med kreaturer og ejendomme og blev 1842 købmand i Brovst. Efter i 10 år at have drevet handel her, købte han 1852 Aggersborggård og 1870 Vesløsgård på Hannæs. Han skildres som en af de elskværdigste og mest sympatiske personligheder blandt egnens befolkning, en vidt

Jacob Nørgaard,
Aggersborggård

Fotografi 1926, formodentlig efter daguerretypi 1855.

bekendt og meget populær mand. Beklædte flere kommunale hverv. . ."

Men lad Mormor fortælle om sin far.

"Fader, Jacob Nørgaard, der var født på Vester Kjeldgård i 1815, begyndte straks efter at være konfirmeret at gå rundt og handle med kalveskind. Driftskapitalen dertil havde han fået af sin farbroder, Mogens Kjeldgaard fra Slettegård, idet han som konfirmationsgave havde givet ham 1 rigsbankdaler. Hver gang Fader var ude at handle, måtte han holde en mand hjemme på gården som stedfortræder. Det kostede ham 4 skilling, foruden at han måtte undvære føden derhjemme, som karlen jo spiste i hans sted. Dog sørgede Faders gode, kærlige stedmoder Ane Margrethe (Moder til Mogens Kronborg, Ane Margrethe og fire børn til) altid for, at han kunne slippe ind af en lille lem, når han kom hjem om aftenen, og derfra liste gennem bryggerset og køkkenet til sovekammeret, hvor han sagte spurgte: "Sover I?" Der blev aldrig svaret; så listede han videre ud i spisekammeret, hvor der altid stod lidt mad til ham, så han kunne blive mættet. Da jeg engang fortalte Bedstemoder om, hvor god hun havde været mod Fader, sagde hun: "Da var han såmænd også nøjsom, og en hel dag uden mad kan nok give appetit til lidt brød." Hvor Fader kom og ville handle, blev han budt hjemmebrygget brændevin; undertiden var det godt, til andre tider helt blakket; men han måtte jo med tak rose det. Det blev serveret i en kop eller i en spølkum, som en skål kaldtes.

På Faders mange handelsture kom han blandt andet også til sognefoged Christian Jensen i Brovst. Her traf han Moder som enestebarn af huset. De blev viet den 6. november 1842, og der blev festet for dem i 8 dage. Ligesom de kom ud af kirken efter vielsen, var solen ved at gå ned, og Moder bad da om at måtte leve længe - længe!

Gud hørte hendes bøn, hun blev 91¾ år gammel og døde i juli 1913.

De første år efter brylluppet boede Moder og Fader i Brovst, hvor Fader drev en købmandshandel, gennem hvilken de kom i forbindelse med den rige grosserer Fogtmann fra København, broder til biskop Fogtmann. I marts 1853 købte Fader Aggersborggård, søster Mariane, var da et år. Fogtmann hjalp ganske bestemt Fader med penge ligesom en assessor Bertelsen. Da denne døde, sagde han, at alt tilgodehavende skulle indkasseres undtagen det fra Aggersborggård. Hans søn har siden været på besøg på Kølbygård og Ullerupgård. Så snart som muligt tog Fader kreditforeningslån til 30 - eller 40.000, hvoraf den ene part stod i overformynderiet. Kreditforeningsobligationer stod i 70 mod 100; nå, det gik ved arbejde og økonomi, hvilket Fogtmanns ikke forstod til fulde. Da de købte flotte møbler og gardiner til salen, sagde egnens beboere: "Det er nok til øvrigheden til at sidde på, når de kommer for at smide ud".

Da grosserer Fogtmanns søn, Laurits, var uddannet som landmand, gik Fader ind på at gå i kompagni med ham som forpagter af Ågård, der ejedes af Roulunds. Fru Roulund, var præstedatter fra København, og hr. Roulund stammede fra Store Restrup ved Ålborg. Fader var født diplomat; at han gik med var såvist for ikke at støde gamle grosserer Fogtmann. Sønnen var fint teoretisk uddannet, men ikke praktisk. Efter en tids forløb rejste han til England for at se landbrug der, så Fader stod alene med broder Christian Jensen som hjælper, medens Kronborg og søster Marie måtte styre hjemme på Aggersborggård. Fader var en logisk mand. Som jurist var han fremragende. Skønt han ikke havde speciel uddannelse, skrev han skøder, købekontrakter, testamenter, afståelseskontrakter og alle den slags ting. Førte processer for enhver, han syntes led uret, vandt næsten altid, for ikke at sige altid og hjalp alle uden en øres godtgørelse.

Vi var lykkelige og glade som kun børn kan være i den friske og yndige natur, som beliggenheden der giver. Fjorden med holmene med det rige fugleliv, fiskene i vandet og over hundrede køer på græs, drivende ud og hjem to gange om dagen lydende de gamle røgteres tilråb. Pigerne med sår på nakken - af de tunge åg med mælkespandene - malkede deres tyve køer i stalden, hvor der var fejtet rent, og hvor vi børn kunne gå. Forårsaftenerne, hvor luften var fyldt med skrig og jubel af en masse forskellige fugle, sad vi meget ude, medens Fader røg sin pipe, og Mor strikkede, og alle sang vi "Fred hviler over land og by" og mange andre sange. Fra Løgstørs stumpe, brolagte gade, der gav genlyd af vægterens træsko, hørte vi den dejlige vægtersang som et ekko i gården.

Ane Cathrine Nørgaard, Aggersborggård.

Moder var modsat Fader en del poetisk, hun læste meget og forstod at drage det gode og ædle frem til efterfølgelse. "Det bærer altid lønnen i sig". Fader holdt meget af at høre hende læse op og høre hende fortælle om, hvad hun havde læst; han værdsatte det gode deri. Aldrig har jeg set mine voksne brødre komme hen til Moder eller Fader uden at tage hatten af. Engang skændte Moder meget på min broder Mogens for uudført arbejde, medens folkene hørte derpå. Da de blev ene sagde Mogens: "Jamen Moder, det var jo ikke mit arbejde". "Det vidste jeg godt", svarede Moder, "men du forstår nok, at jeg ikke så godt kunne give dem en overhaling".

Det var ikke almindeligt, at der avledes noget i haverne; men Moder dyrkede både grønt, merian, timian, persille, løg og gulerødder foruden en mængde

blomster, som hun elskede at passe selv. Hvert år blev der kørt store læs af grønt til det to dages marked i Lerup. Her havde "bitte Anders", som var røgter, engang fået en lykkeseddel, hvorpå der stod: "I verden går det op og ned, de fattige bliver rige". Nogen tid efter viste han Fader seddelen og sagde, at han havde tænkt at give sig til at læse til degn, hvis husbond ville hjælpe ham. Fader skrev så til seminarieforstanderen i Ranum og spurgte, om han kunne optage røgteren på seminariet. Forstanderen skrev tilbage, at hvis det var et skikkelig menneske, kunne han begynde at øve sig i at spille violin. Bitte Anders sad så og øvede sig en hel vinter ude i kuskekammeret, det blev ikke til noget med læsningen. Året efter gik han rundt med to tejer" og solgte knapper, hæfter og synåle. Da han havde været det et års tid, kom han til Fader og sagde: "Husbond, nu er a den samme a altid hår været", og han gled igen ind som røgter på gården.

Dagen før markedet sad vi alle og bandt det grønne sammen i to-skillings bundter. Ribs og stikkelsbær var lige så sjældne varer, og som bevis på en kones ødselhed blev anført, at hun havde købt 8 pund ribs på Aggersborggård, og at hun sagtens ville købe lige så meget sukker hos købmand Munk til syltning. Det kunne nok ødelægge en mand, der var fisker og færgemand. En stor frugthave fandtes også på Aggersborggård. Den første gartner, som jeg husker, var "Stam Povl". Hver aften inden han gik i seng, skød han et skud af i haven for at forskrække mulige frugttyve. Disse vidste dog efterhånden, at når skuddet havde lydt, kunne de dristigt tilegne sig et æble, hvilket dengang var en stor sjældenhed. Samme Povl var slem til at lyve; når han fortalte en historie, sluttede han altid af med "Lyver a, hår andre løjet for mæ". Det minder mig om Christian Olsen, der kunne forbande sig på rigtigheden af en ting og så tilføje: "Tror a". Han var broder til Jens og Christian Westergaard, Faders fætre og gode venner.

Alle folkene var trofaste og os hengivne. De måtte kun riltales med I og stor respekt. Pigerne havde vi indtil 15 år; de malkede deres tyve køer, bryggede, bagte indtil 4 tønner rug af gangen, støbte lys, rev kartoffelmel, hjalp når der kneb i høstarbejdet og var taknemmelige for en sigtemellemmad og en kop tynd kaffe. "Får vi lidt af tilmad", var der en af folkene der sagde, "er det, fordi Madammen ikke har mere at gi os, for hun under os det så val". Det eneste, der var flothed med, var brændevin. Vi fik et oksehoved (to tønner) hjem af gangen, og det hev vi op med en hævert. Svinepasseren, gamle Nikkelsen, trakterede Moder ofte med en tår kaffe med snaps i "Hvordan går det?" "Herre Gud Madam Nørgaard, a tror de svin lægger mæ i min grav", og så græd han "brændevinsgråd". Når der skulle køres til brænderiet, var der altid gamle Nikkelsen, der kørte. Mogens Kronborg fra Vester Kjeldgård var bogholder på brænderiet og tog altid godt imod ham. "Folk tager godt imod Dem," sagde Moder. "Ja, Madam Nørgaard," svarede han, "det kommer af, at a altid kommer så pænt til folk." Der mentes, at han var af fin familie; men Gud være os alle nådige, fristelseme er jo ikke lige svære for os alle.

Vi dyrkede selv hør, som også gav pigerne meget at bestille. De kartede, spandt og vævede, vaskede, klippede og slagtede selv får, grise og kalve. "Inger Særkeløs", som nu kunne være modedame, men som dengang var foraget, mistede det ene øje ved at stikke en kniv i det, da hun slagtede en kalv. Hun blev gift og boede i Gøttrup, hvor jeg besøgte hende, efter at jeg var blevet gift. Engang "Gale Ingeborg" malkede, bed hun en ko i låret, da den ikke ville stå stille, den

var ikke særlig ren, men hendes hidsighed gik over alle grænser. Hun var dygtig og proper, gift med en flink mand og havde tre børn. En dag stod hendes hvidskurede træsko ved åen ved Ågård. Hun havde bundet de tre børn til sig og druknet dem tillige med sig selv, et bevis på hvad hidsighed kan føre til, såvel som af djævelskab, når det ikke beherskes. Jeg taler af egen erfaring.

Else Marie, der var stuepige, var ikke kendt for sin kløgt. En dag, Moder og Fader sad og spiste frokost, spurgte Moder hende, om der ikke skulle være en kaffesky oppe. Hun løb ud i gården og kom straks tilbage og sagde, at hun ikke kunne se nogen sky nogen steder. ”Prøv så at se efter i køkkenet, om der ikke er noget kaffe der”, sagde Moder. Else Marie forbavtede Moder med at fortælle om de unge piger, der gik til gymnastik. ”Åh Madammen, har De hørt at de seir, at de står på deres huvuder?” ”Nej,” sagde Moder. ”Jou, jou,” svarede Else Marie. Hun var så dygtig til at skure, at Fader tit var ærgerlig på hende. En dag da Fader stod ved sin pult, og lod som om han ikke lagde mærke til hende, skurede hun ind imellem hans træsko. Fader kunne ikke lade være med at le og måtte gå. Hendes omkvæd var altid: ”Vorherre bevar min gode forstand!”

Pigernes løn var tyve rigsdaler om året, hvoraf hvert kalveskind, de flåede, var beregnet til 1 rigsdaler. Alle folkene lå med udlagner, der blev vasket en gang om året. Når karlene vaskede sig, tog de deres vest af og tørrede sig i bagstykket. Træskoene var helt af træ med en jernring om mændenes, mens kvindernes som regel havde en blik eller messingrem om. En pige havde et par træsko med læder; de stod opstillede på hendes dragkiste med en klud over, for at de ikke skulle blive støvede til helligdagen. Ingen ordentlig pige blev gift, uden hun havde en god sengs klæder, overlagner og undertøj.

Moder og Fader var meget religiøse og lærte os at bede og stole på Gud, så vi var altid trygge. Moders bedstefader, Jens Vognsen, havde engang købt en bibel, som han betalte med ikke mindre end en plag. Trods al deres formaning voksede det onde dog også op i os.”

Og Mormor fortæller videre.

”En dag kom vor havekarl, Karl Pikkart, der var af fransk afstamning, hjem med to toskillings kager, som han gav mig, for at jeg skulle give Mariane, min næstældste søster, den ene og selv spise den anden. Slige lækkerier var det ikke let at stå for, og da jeg kom uden for døren, slugte jeg dem begge, men han opdagede det og ”bandede den slemme efter mig”. En gang til stjal jeg, det var for broder Mogens. Han skulle passe nogle ungkreaturer, der undslap ned til byen og blev taget i hus der. Da han kom hjem, turde han ikke komme ind til trods for sult og kulde. Jeg blev så sendt ind efter en fedtemellemad, som jeg bragte ud til ham. Det var ikke nok, så måtte jeg gå en gang til, da Mariane ikke ville. Jeg vidste dog, at det ville blive nægtet af Søster Marie, min ældste søster, der stod for husholdningen, hvorfor, - da jeg kom forbi døren til spisekammeret, hvor hun stod og smurte maden - jeg tog et langt trin ind og tog den fedtemellemad, der stod på hjørnet af bordet. Hun efter mig ned igennem

den lange gang til bryggersdøren; der var jeg frelst, og Mogens fik maden. Der blev en bid tilbage som belønning til mig. Næste tyveri foregik i pastor Vedels gulerødder ude i marken. Ane Margrethe, Faders halv søster fra Vester Kjeldgård, sagde: ”Lad os smage”, og så tog vi to. Endelig begik jeg det sidste som 16-årig. Vor fordrukne staldkarl, Christian Hjortdal, kom med to kager til Mariane, jeg spiste dem begge. Da vi sad i stalden om eftermiddagen, gjorde jeg mig interessant: ”Dersom du med hånd og mund vil love mig aldrig at nævne det til nogen, skal jeg fortælle dig en hemmelighed”. Spændingen var stor, Malkningen hørte op, og jeg fortalte hende sandheden. ”Din grimme tøs o.s.v.”, men løftet var givet, og hun holdt det. Dermed er mine tyverihistorier forbi; men jeg løj også et par gange. Jeg skammede mig dog sådan, at jeg aldrig gjorde det mere. Vi fik en god dragt prygl, når Moder mente, at vi fortjente det, og så holdt vi dobbelt af hende. Der var ingen forsoningsscener eller tilgivelse, vi gik som synderen stor de første dage, og så jævnedes tiden det ud.

Aggersborggård.

Foto: Hugo Matthiesen 1934 (Nationalmuseet)

Ved den brede dør - den pæne dør - stod lænket en ræveunge, som en af mine brødre havde gravet ud. Den sov i træet, som den stod bundet til, idet det var hult, og den blev fodret af en gammel træsko. Moderen listede hver nat ned for at se til ungen, så det lykkedes ikke at få den tæmmet. Her stod også en træpumpe, hvorfra vandet blev pumper gennem en rende ind i bryggerset. En aften sad jeg her på kanten af et kar og svingede med benene. Det var på den tid, alle folkene kom ind til ”natter« (mælkegrød); alle gav de mig et skub for løjer. Det gik godt indtil ”Søren Frue” kom. Han ville også gøre løjer og skubbede så kraftigt, at jeg gik baglæns ned i karret, hvorpå han gik videre. De andre folk gav ondt af sig over Søren Frues uforsigtighed; selv havde han ikke tænkt

derpå, og jeg tog da heller ingen skade udover, at jeg blev våd til skindet.

Alle som en var de gode mod os børn og havde endog tit ondt af os, fordi vi gik så tyndt klædt. Møllerkarlen standsede mig en morgen, da jeg var på vej til skole "Du ka eit gå i en rød og en grøn hose", hvorpå jeg måtte gå hjem igen. Fejltagelsen skyldtes mørket. Ved middagstid plejede vi at gå ned i kostalden, for der var varmt fremfor inde i det store, gamle hus, hvor der kun var fyret i den stue, som Moder og Fader opholdt sig i. For at komme ind i kostalden skulde vi igennem hestestalden, og hver dag bad jeg Jens Mathiesen: "Vil I ikke følge mig gennem hestene?" hvortil han daglig svarede: "Bitte Laurette, det hedder eit gennem hesten, men forbi hesten". Bitte Laurette har jeg så ofte hørt, da jeg blev større, blev der til jomfru Laurette.

Vi havde en lille søster Agathe - nummer syv i flokken - der døde af skarlagensfeber under en epidemi, da jeg var ca. 3 år. Hun lå i en stue, hvor vi alle gik ind og ud, og for at vi børn ikke selv skulle blive syge eller smitte andre, fik vi bundet et sort bånd, der havde ligget i eddike i fire og tyve timer, om halsen. Alle undgik vi sygdommen, kun den lille Agathe, som ikke havde fået noget bånd bundet om halsen, døde. Hun blev begravet samme dag som karlen Pikkart, der lå syg og døde i folkestuen, hvor der blev spist og drukket som sædvanlig, og hvor nogle af pigerne sov. Jeg blev måske nok lidt forkælet, da jeg igen blev den yngste et par år, indtil storken bragte broder Hans. Nogle dage derefter hørte jeg Moder sige: "Tag mig så det bitte lam", hvorfor jeg forskrækket råbte: "Hvad, er der et lam? Jeg troede, at det var en dreng!" Da jeg var syv år, begyndte jeg at gå i skole, først hos lærer Larsen og siden hos lærer Jacobsen, som ikke var kendt for nogen dygtig lærer, medens jeg hver dag takker ham for hans gode kristelige Undervisning.

En dag havde jeg lukket en af min broder Kronborgs mange duer ud. Da jeg gik ned i kostalden, bebrejdede han mig det og sagde, at han ville gå hen og hænge sig, da jeg derpå så ham gå tværs over gården, om i den nordligste have og tage hatten dybt af til farvel, troede jeg, at det var alvor. Jeg løb efter ham om i haven for at forhindre det; men da var han allerede væk. I min fortvivlelse begyndte jeg at søge efter ham i alle træerne, ude af mig selv ved tanken om at finde ham hængt i et af dem. I mellemtiden kom han tilbage fra byen, hvor han var gået ned for at hente duen og da han så min sorg, spurgte han: "Troede du virkelig, at jeg ville gøre det?" Hvortil jeg svarede "Der står skrevet: I denne nat vil jeg kræve din sjæl af dig." Da lærer Jacobsen sagdes at være forlovet med præstens Karoline, var jeg måske nok den første til at ønske ham til lykke, hvilket gjorde ham og ikke mig flov. Nu kan jeg skamme mig derover. Til min første eksamen tog jeg ordet, hvor jeg kunne. Den fine, elskværdige pastor Vedel smilede af min pågænhed. Da vi kom til regning og begyndte med "2 x 2", råbte jeg 4 og holdt stand, indtil vi kom til 64, da blev jeg tavs. "Nu kniber der nok, Laurette", og de klogere tog så fat. I skønskrift kappedes jeg med Anton Monsen om, hvem der først fik en side fyldt. Han var såvidst ingen begavelse, men han havde sans for naturen, som alle folk, der er født på

den smukke egn. Han kunne ikke holde ud at være på Ågård, hvor de kun kunne se himmel og jord. "Hvad andet ser du her", "Åh a ved eit, men efter "yjen" (middag) ka a gå sønden om og stå og vråen (vejre), hvor skønt der er, og hvor meget der er at se". Mogens, der havde stillet ham spørgsmålet, gav ham ret.

Efter pastor Vedel kom den grundtvigske præst, Jens Lassen Knudsen, fader til Jacob Knudsen og syv børn til.

Og krigen 64 begyndte.

Tiden lod ikke vente på sig. "En dansker kan slå ti tyskere!" hed det; men det var mod fra 48 - 50. Alt gik anderledes. Da Dannevirke faldt, blev der stor sorg, gråd og stilhed inde og ude i folkestuen, hvor vi opholdt os en del. En sådan landsulykke kan slet ikke beskrives, den må opleves. Den tyske general Wrangel ville spise sine påskeæg i Skagen. Og en søndag morgen strømmede tyskerne, måske hundrede i tal, til Aggersborggård. Pigerne og Søster Marie smurte mad, hjulpet af en tysk officer. "Lidt smør, tykt brød og masser af mælk til" det var hans reglement. Søster Mariane var med til at bære maden ind og til at putte den i tornystrene, når soldaterne var blevet mætte. Et vældigt herredømme var de under, fremfor de danske. Specielt københavnerne var vigtige; overfor jyderne turde de tillade sig en del (dumme høns). Vore egne folk så naturligvis ned på københavnerne (det københavnske rak). Officererne boede stadig på Aggersborggård og Ågård. Der var stor vognpark i Aggersund, hvor der af egnens beboere måtte holdes parat til udrykning. En af de få fjedervogne, der fandtes, var vor, så vi var stadig ude med officererne. Fra Ågård holdtes der vognpark i Fjerritslev, så det var et forfærdeligt tab, Fader led ved ikke at kunne få jorden passet. Hvis vognene endelig kom hjem om eftermiddagen, var karlene så døddrukne, at de intet kunne bestille. På Borreholmene og bag kirken blev der bygget skanser; men da tyskerne kom om søndagen var danskerne rejst til Frederikshavn om fredagen eller lørdagen. Vi børn blev sendt til Ågård, da Aggersborggård mentes at ville blive tændt i brand af tyskerne, det ville beskyde den danske hær, som man troede lå bag skanserne, fra Løgstør. Pigen "bitte Mariane", der tjente sit brød ved at gå rundt og sælge brød, tvebakker og kringler for 72 skilling stykket, bad Fader så inderligt om at måtte sidde i kirken, når tyskerne kom. Hun mente nemlig ikke, at der kunne skydes gennem de tykke mure. Imidlertid opholdt hun sig på gården, da den første tysker kom løbende med bøssen pegende foran sig. Han løb ind i spisekammeret eller køkkenet, hvor Søster Marie og bitte Mariane stod, greb en flaske, som han straks smed langt hen, da den kun indeholdt sirup. Derpå greb han et sigtebrød, men da var skrækken gået af bitte Mariane. Hun greb i den anden ende af brødet og råbte: "Det må I min sel da rigtignok eit ta, det er vort eneste!" Tyskeren blev så betuttet, at han slap brødet, og bitte Marianes mod steg, så hun ikke mere bad om at komme op i kirken og sidde.

Stort tab led Fader ved al den udkommanderen af folk og heste. Alene fra Ågård medførtes et tab på 30.000 rigsdaler. Fader var fortvivlet og græd, som jeg aldrig glemmer. Moder og de to voksne sønner græd med, medens de trøstede ham det bedste, de kunne, af den varme kærlighed og højagtelse de havde for ham. Moder sagde: "Du har aldrig gjort noget, som du eller vi skal skamme os over; vi vil tage fat, og alt skal gå som før. Gud er den bedste hjælper, og på ham kan vi stole."

Et strengt og koldt forår fulgte. Vi havde næsten ingen heste, da de blev leveret til Ågård. En mark med kartofler blev lagt med spade og klargødning. Desuden var der arbejdet for

sommeren og optagning om efteråret, hvoraf de sidste dage gik med blæst og sne. Kartofflerne kørtes lige til Aggersund, hvor der lå en kreiler, der sejlede dem til Nibe eller Ålborg. Engang fik vi 15 mark for tøndnen (5 kroner). En krejler var et skib, der fik varer fra købmændene i byerne og derpå sejlede op af fjordene og byttede med landboerne. Færck i Nibe og mange flere blev rige på sådan handel. Engang har jeg set tyve skibe, der på grund af stille vejr havde samlet sig ned ad fjorden, begyndte at røre sig for fulde sejl ved en luftning. Et pragtfuldt syn.

Vi passede kreaturerne, der gik på en del af holmene. Nogle af disse skulle slås til hø. Jeg kan ikke beskrive det liv eller de drømme, jeg oplevede, når blæsten sang gennem det stive græs, og skyerne drev på himlen. Hvor var det betagende at være ude i naturen. De mange fugle og deres måde at være på var vi fortrolige med. Viben fløj aldrig lige ned eller op fra sin rede, men den løb et stykke, så sig om og lettede så. Gik vi hen til reden, var den færdig til at slå ned i hovedet på os, især i rugetiden. To slags terner, ryler, stenbidere og flere slags fugle lagde æg, for ikke at tale om vildgæs og ænder. Fisk fandtes i det lave vand, der var, og når stormen førte højvande med sig, trak fiskerne våd i strømmen om natten. Ved pinsetid kunne vi få er helt læs sild, jeg tænker 100 ol á 1 mark. Dem saltede vi ned i et stort kar, og der var nok til davre i lang tid. Denne bestod af rugbrødsskorper kogt i tyndt øl med lidt skummetmælk i og så en spegesild. Det var alt. Så gik vi til middag, hvor vi fik ”gode sødgrød”, det betragtedes som en herlighed uden lige og lidt eftermad såsom kartofler. Vi børn fik sjældent eftermad, da der sjældent var nok; vi måtte spise os mætte i formaden.

Ja, vi havde det godt. Om aftenen læste Moder højt og fortalte historier af den mest forædlede slags. Vi sad i mørke om vinteren og hørte spændte til, medens Fader gik op og ned ad gulvet og røg sin pipe, og altid hang et par af os i hans arme eller lommer, som bestandig var revnede.

I folkestuen gik der noget lignende til. Der blev fortalt historier og sunget sørgelige viser, medens pigerne strikkede, og karlene snoede simer eller stoppede strømper. Hver pige skulle spinde og karte 1 pund uld om ugen. Resten af tiden var fri. Malkning og mejeriarbejde var der lidt af nu, da køerne først begyndte at kæve ved kyndelmisse eller til marts. Der gjaldt så, om de kunne holdes ”åben”, til de kom på græs, da de var så magre, at de knap kunne gå. De fik kun hø og halm. Fader var den første, der begyndte med rodfrugt som turnips, og vi spiste om kap med køerne.

Hvad har folk nu at glæde sig til? De lever så flot i det daglige. I gamle dage glædede vi os i måneder før jul. Så skulle vi have sigtebrød og godt øl, ja ”Død og krune”! Der kunne gå så vidt, at vi fik en kop kaffe. Alle de fattige i sognet kom og fik et brød, et lille stykke flæsk, lidt smør og en krukke mælk.

Juleaften. Lidt tidlig aften, delvis vasket og i søndagstøjet, dækket bord med saltmadsfad, et stykke sylte, snaps og godt øl. Fader gik med os børn ned i folkestuen og læste i bibelen, hvorefter der blev sunget

adskillige salmer. Så gik vi, og alle folkene fik en portion nødder, der straks gav anledning til ”Nødder i hænde!” Klokkerne otte eller ni gaves der dygtig snaps til vafler. Klokkerne var nu mange, og de kom alle for at sige ”Tak for mad” med forkarlen i spidsen og pigerne bagest. Vi stod alle på rad, hver enkelt blev taget i hånden, og Fader ønskede dem en glædelig jul, der blev besvaret med ”i lige måde”. Denne aften var den eneste i året, hvor Fader spillede kort og lotteri med vi børn, læste i evangeliet og havde som Moder altid nogle gode ord til dem, der gik Guds vej. Juletræer og julegaver hørte ikke med i min barndom.

Juledag var en hviledag med ro overalt og kun kirkegang.

Købmand Kjeldgaard, der var Faders fætter, boede i Aggersund og var gift med en apotekerdatter, Henriette Würtsen. Han var uddannet i handel i Hamborg og var fin og nobel i sin levevis, men havde ikke heldet med sig. De bar dog deres skæbne trofast med hinanden og deres seks børn. Efter at Kjeldgaard var død, fulgte fru Kjeldgaard hver søndag med Moder og Fader hjem fra kirke til Aggersborggård, hvor hun jævnlig blev til mandag eller tirsdagen, ja, undertiden lige til onsdagen.

St. Stefansdag skulle alt være i orden i huset, køerne malkede, kreaturerne røgtede, staldene rensede og den store frokost med varmt øl til nydt, inden der blev lyst. Denne dag - eller rettere sagt natten før - var den mest festlige og gemytligste i året. Karlene bragte pigernes mælkespande væk, så de ikke var til at finde igen, og så pigerne ikke kunne blive rettidigt færdige. Til gengæld tog de karlenes skovl og møgbører; undertiden gik der endda så vidt, at de tog hinandens tøj.

Bitte Mariane og jeg lå i den gamle folkestue, da vi pludselig hørte nogen ude på gangen. Det var broder Mogens, der var i færd med at binde vor dør til. Vi fik den dog lister op, og medens han holdt på rebet bøjede Bitte Mariane sig ned over hans hånd og sagde: ”A be'r min sel da rigtignok.” Mogens lo, så han ingenting kunne, ved at føle den gamle piges tandløse mund som våben. Løjer var der inde og ude, og folkene var alle dødfulde, men det var der ikke noget ondt i. Vore prægtige folk. ”Bitre Anders” sang og ville kysse pigerne og alle lo og morede sig. Sommetider begyndte de at rykkes, så der endte med den hårde ”Brysen”. Vor stilfulde, alvorlige forkarl, Krein Andersen, kan jeg huske, lå uden for bryggersvinduet i sneen, kæmpende med en af karlene, men det hørte med til festen. ”Julen varer til påske,” men allerede til hellig trekongersdag var vi i den gamle skure igen.

Julen var den mest glædelige tid med julegilder omkring hos vor store slægt. Engang blev det sådan et snevejr, at et selskab på ca. halvtreds personer måtte blive boende hos os i seks dage. Traktementet var naturligvis godt; men det tænkte vi unge mindre på end på dansen. Når de første strøg blev taget på violinen, stod mit hjerte stille i angst for, at ingen ville danse med mig, en hån som jeg dog aldrig oplevede. Derimod overgik den som regel bitte Mariane. Selv fortalte hun, at når hun var til ”Legestue”, var der ingen, der dansede med hende, og det endda hun stillede sig yderst i rækken og hviskede ”Ta mæ, ta mæ” og puttede sin hånd i karlenes. ”De la' mæ stå og ta'r de unge pi'r.” Humøret steg med varmen. Der var to tællelys i hvert vindue. Bedstemor på Vester Kjeldgård havde altid helligtre-kongerslys, som gav et knald når de tre grene brændte ned til en. Når punchebollen kom frem om natten klokken to, blev der sunget, og dansens fart forøgedes. ”Ingen må fra ballet gå før, klokken den er fem”. Vi blev gerne til den sene dagslysning, men havde da også

slidt vore skosåler op, så vi næste dag måtte skynde os til skomageren for at få dem gjort i stand, da vi kun havde det samme par.

Til fastelavn kom folkene ridende og hilste på os, og igen blev de trakterede med snaps og øl, alt imens de sad på hesten. Ligeså, når det sidste korn var høstet, kom de op foran hoveddøren og strøg leen, hvilket var ensbetydende med at snapsen atter kom frem. Det sidste læs korn der blev kørt ind, kørte også op foran hoveddøren og der kom en handel igang med husbond. Blev der ikke stillet høstgilde i pant, kørte karlene bort med læsset. Medens de holdt og parlamenterede med Fader om prisen, var der altid nogle, der prøvede at liste sig til at tage skaglerne af vognen, så de på læsset blev prisgivet. Det var dog sjældent, at det skete, da ingen brød sig om at blive latterliggjort.

Høstgildet var festligt med gæster ude og inde. Efter et godt måltid begyndte dansen. Gamle og unge, nogle i træsko, dansede alle de gamle ture: Torur, sekstur, bømmerdans og menuer. Under dansen spillede der ofte: "Å giv os så en bitte dram", og det blev tilstået. Anders Mure førte engang en kalv ind i salen midt under dansen. Dyret blev forskrækket og hoppede rundt og sagde, "bøv, bøv", så hele selskabet jublede af fornøjelse, indtil den pludselig blattede; da vendte stemningen sig brat mod den og Anders Mure! Han var frimurer, hvilket blev betragtet som noget hekseri. Hver morgen, blev der fortalt, lå der 1 mark i hans træsko. Ganske vist var der aldrig nogen, der havde set det.

Dejlige dage var der med arbejdet og dets glæder.

Mine voksne brødre arbejdede og spiste i marken deres tykke mellemmad med folkene. Kronborg, der døde, da han var 20 år, var vist nok den gemytligste. Når der blev stablet hø sammen på holmene, råbte pigerne: "bitte Kronborg, bitte Kronborg ta' mæ med", hvorpå han kørte så "streden", at de alle væltede om i høet. Altid var der fornøjelser samtidig med arbejdet. De fleste af folkene kunne sætte deres store tå i munden, men bitte Mariane var dog den værste. Hun ville vise, at hun kunne sætte sin hæl om i nakken, og gjorde det virkelig også. Ganske vist kneb der med at få den ned igen, hvorover der blev stor "more"; avlskarlen ville hjælpe hende på ret køl igen: "Å la' mæ lig', te a sel ka'", og hun kom fri igen.

Hun havde to lam gående på Bygholmene. Da hun skulle hente dem hjem i tøjre, var de så balstyriske, at hun døjede med at holde dem. Efterhånden blev de dog rolige, og hun turde ikke vende sig om for at se efter dem. Ved Vester Bjerre tiltalte en gårdmand, Mads Å. Bjerre, hende: "Hvordan er det, du går og skaber dig?" "Tys, tys, snak eit te mæ, lammene hår været så urolige." "Din nar, du har jo ingen lam!" De havde forlængst skubbet tøjret af sig. "Det var min sel da rigtignok slemt," lød hendes stadige omkvæd. Engang sejlede hun sammen med flere fra Løgstør over til Holmene. Færgemanden døjede med at komme afsted, "la' mæ hjælpe" sagde hun og skød af alle kræfter fra bolværket, så båden for ud. Selv plumpede hun i vandet og blev drivende våd. Når der var nogen, der skulle til Syd Aggersund, gik styrmanden for båden uden for sin dør og blæste tre gange i sit horn og råbte derpå: "Færgen"? Blev der ikke råbt eller svaret noget, betød

det, at det blot var båden, som en enkelt mand kunne sætte over med, der skulle tages frem. Samfærdselen var ikke så let som nu om stunder. Da landevejen fra Fjerritslev til Aggersund blev bygget, sagde Jacob Møllerkarl, at den var så stærk, at den kunne bære et jernbanetog. Vi havde da lige fået tog mellem København og Roskilde.

Folk bandede meget og groft i gamle dage, dog har jeg aldrig hørt en ed i mine brøders mund, takket være Moders gengivelse af takt og virkelig dannelse.

Ved min broder Kronborgs død ser jeg endnu mine to andre brødre grædende klynge sig til min moder for at trøste hende. "Vi kan jo ikke blive som Kronborg, men vi vil gøre alt for at glæde Jer".

Fader var foruden sorgen over dødsfaldet tyngt af det store tab ved afleveringen af Ågård. Hvor sorgen bandt os allesammen med Mor og Fader. Aldrig havde jeg tænkt, at kirkeklokkerne kunne mane som de gjorde, da Mariane og jeg gik foran Kronborgs kiste og strøede grønt. På graven var der to kranse, hvilket var en stor sjældenhed. De var hjemmelavede.

Året efter min konfirmation gik jeg ude hele sommeren. Næste sommer passede jeg mejeriet og malkede. Og den tredje sommer. . . . ved vi, at Mormor blev sendt til den berømte madam Hanne Nielsen i Øvrerød ved Holte.

Vi vender os igen til Jacob Andersen:

"Både Jacob Nørgaard og hans kone elskede jorden. De følte sig altid som bønder og var begge smukke repræsentanter for Danmarks førende og bærende stand. Han hed i tiltale overalt i egnen "husbond", hun "madammen". De var stolte af deres bondesprog og aflagde aldrig taleformen "a".

Deres kærlighed til jorden gav sig bl.a. udtryk deri, at deres børn med der for øje, at de skulle være jordbrugere - når man undtager Mor, der blev sendt til en skole i Aalborg, og den yngste datter Louise, der deltog i undervisningen på Kølbygård sammen med mine søskende og mig alle gik i sogneskolen i Aggersborg.

Det var med stor tilfredshed det gamle ægtepar således kunne notere henvend 200 tdr. hartkorn i egen og børns besiddelse. Men tiderne skifter. Nu er kun Aggersborggård og Vester Kjeldgård i familiens eje.

"Mine bedsteforældre var," fortsætter Jacob Andersen, "hvad deres egen person angik, overordentlig nøjsomme mennesker, der intet brugte i det daglige. Men de var gæstfri til det fantastiske. Der var altid hjerterum og husrum, om de så selv skulle ligge på gulvet eller have 2 à 3 børn hos sig i sengen. Jeg har været med til at sne inde på Aggersborg i juletiden. Vi var 40 gæster, som absolut ikke kunne komme derfra i 8 dage, sådan sneede det. Og der var heller ingen af gæsterne, der havde særlig hast med at komme af sted, så lidt som værtsfolkene ønskede at komme af med dem. Der var jo stude nok, saltmad i store kar og ænder og gæs til overflod. Hvad nød kunne vi så have. Om natten kneb det noget, og der var på sine steder noget overfyldt, men humøret var strålende, snakken gik, og whistpartierne var ordnede allerede fra frokosttid.

Så pludselig indtrådte en katastrofe. Tobakken slap op - cigarer røg man kun undtagelsesvis på landet i de dage. Det var noget af det værste, der kunne ske. Thi at mangle tobak er "vahr en å mangel brø". Der sendtes ridende bud til købmanden i Aggersund efter en fustage melange. Rytteren vendte tilbage; han kunne ikke forcere snedriverne. Et gående bud gik det ligeså. Endelig, da nøden var på det højeste,

udrustedes en formelig ekspedition med skovle og andet tilbehør; den slog sig igennem, og ordnede tilstande indtrådte atter i den opskræmte forsamling.

På Aggersborggård, hvor der herskede et sandt patriarkalsk styre, fandtes den morsomste samling tjenestefolk, jeg nogensinde har set. Mathis, Ann' Tyrk, Bette Anders, Mads Grøvrer, Wilhelm, Kren Andersen, Anders Møller (Møllerkarlen) for blot at nævne nogle af dem; alle havde de været på gården fra tidernes morgen og var alle ganske på det rene med, at de måtte blive der, til de skulle "puttes". Det var en pragtfuld revy at overvære, når de kom stumrend' op gennem borggården kl. 12 for at få deres "unnen". Husbond lå i den lave vindueskarm i sit "kontor" og vekslede et par ord med hver af dem i forbifarten. "Goddaw bette Mathis", "Goddaw Husbond". Sidst af alle kom Kren Andersen, han gik gerne for sig selv og lignede en sur agurk. Tillige var han et "sølle krævl", al den stund han i sin ungdom havde fået højre arm knust ved en kørselsulykke, medens han endnu var staldkarl. Nu var han som "den jenarmed sældaat" henvist til at passe svinene og "småkræ så han ærter". Ja, småkræet var Kren Andersens forbandelser her på jorden. Han skulle nemlig se efter gæssene, og det var dem, der gjorde ham så bitterlig sur. Nu skal det indrømmes, at der ikke var nogen sinecure at passe "madammens gæs". Der var henpå høsten ofte op mod 300 stykker. På de lave enge ned mod Limfjorden, som vandet hvert øjeblik overskyller, bliver græsset ganske kort og saftigt. Det kaldes derpå egnen "sylthø"; og er en ypperlig græsning også for gæs. Om dagen gik denne mægtige gåseflok ovre på Holmene, der ligger i Limfjorden midt mellem Løgstør og Aggersborggård, og som hører til gården, eller også som sagt på engene eller rettere kørene ved gården. Men såsnart en eller anden gase kommer i tanker om, at nu har flokken stoppet sig nok med græs, så skrider den op, så det kan høres viden om. Og så vidste Kren Andersen på en prik, hvad klokken var slået. Skulle han tilfældigvis ikke høre hærskriget, ville han alligevel snart blive à jour med stillingen, thi et øjeblik efter formørkes solen af den vældige flok, der nu er på vingerne og som med en bedøvende skrålen og skrigen haster over fjorden, forbi eller over gården, op i Kornagrene. Kren Andersen efter under banden og påkaldelse af alle onde magters hjælp.

Men om aftenen tager han revanche. Så kommer flokken adstadigt vraltende, gækkende og småsnakkende, stoppede til drøvelen og bevæger sig hen mod gåsestien. Men så er Kren Andersen der! I hånden knuger han en lang svøbe med en snøre, der ustandselig hviner i luften og slår ned på "det forbandede kram". Han har gennem årene erhvervet sig en forbavsende øvelse i at bruge svøben som en lasso. Rammer han nu er gåseben og snøren har snoet sig retskaffent sammen om dette, så trækker han til af et godt hjerte og så knækker benet. Der gik altid adskillige "krævla" gæs og gaser omkring som levende vidnesbyrd om Kren Andersens mesterlige behændighed. "Madammen" var ikke så henrykt over hans duelighed og var så ofte som muligt tilstede ved "pakkets" indmarch, men altid kunne hun jo ikke være der.

Den anden faste garde, som bør nævnes, er Wilhelm. Han var staldkarl og kusk og en modsætning til Kren Andersen. Smilende og snakkesalig, gerne undende sig selv en høj dram, tronedede han på bukken, når han skulle køre de gamle på langfart til børnenes gårde i Thy. I de sidste år blev han dog noget mindre tilfreds med sin ophøjede post, og det var børnenes skyld. Da nemlig bedsteforældrene holdt guldbryllup, forærede deres børn dem en moderne wienervogn. Nu var Wilhelm vant til et mageligt sæde i den gamle vogn, hvor han sad som i en lænestol, og det passede ham derfor ikke at komme op på den umagelige buk, som hverken havde ryg- eller sidelæn. Men det gik da godt i nogen tid, indtil han en aften skulle køre sit herskab hjem fra et besøg. Under dette havde Wilhelm vel nok fået et par høje kaffepunche i folkestuen - om end absolut, som han selv siden sagde, ikke til "upligt" - i hvert fald faldt han pludselig ned af bukken. Bedstefar havde længe iagttaget at farten sagtnede mere og mere, indtil hestene omsider stod helt stille. Det var dette, der bevirkede Wilhelms fald. Medens han nu, forskrækket og vred, samlede sig op, spurgte Bedstefar stiltørdigt: "Var du falden i søvn, bette Wilhelm?" Men han fik intet svar. Derimod sagde Wilhelm, idet han atter entrede sin farlige post: "Det var sateme' en kjon tjenest' æ bar gjør' vos, ve å forær vos det her forbandede skafot". Det var der jo ikke noget at sige til, og så fortsattes hjemturen uden yderligere uheld.

Ligesom Far var Bedstefar en retlinet Estrupper. Og ligesom manden i eventyret, der ikke kunne tåle at se degne, kunne han ikke for sin død lide venstremænd. Jeg var nær kommen galt afsted overfor ham en gang, om end hans reprimande til mig var holdt i hans sædvanlige spøgende og kærlige form. Jeg havde indviklet mig i en venskabelig diskussion med Bedstemor og et par lige så konservative mostre. Emnet var Bjørnstjerne Bjørnson. Bedstemor læste meget og var glad for Bjørnsons bondehistorier, men hun kunne ikke se bort fra, "at han jo var en grimme venstremand". Da jeg lod mig forlede til også at forsvare dette hans forkastelige standpunkt, rejste Bedstefar sig, der havde siddet og hørt til, og gik tilsyneladende ligeglad ud af stuen, idet han dog henkastede den bemærkning: "A tror pinede, at den bette Jacob har været i skidt selskab".

På Aggersborggård har jeg tilbragt mange herlige dage under min opvækst og siden i manddomsalderen. På "Holmene" er der et fugleliv som ikke mange steder i Danmark, og på det grunde vand mellem Holmene og Aggersborggårds marker kunne man "prikke flynder" og stange ål og torsk. For en dreng et eldorado, men også for den modne mand et fredfyldt og skønt sted. Når piberne var tændt, - det var forresten altid både den gamle og den unge Jacobs - at sidde på bænken i den store have nede ved fjorden i fortrolig passiar eller lytte til den gamle, kloge mands morsomme fortællinger, medens sejlerne spejlede sig i det blanke vand og solen gik ned i Løgstør Bredning og belyste de høje skrænter på Livø var for hver gang, jeg påny oplevede det, en begivenhed."

Vi tager tilbage til Ny Ullerupgård, hvor vi forlod Mormor og Morfar.

"Alt det, der var sendt fra Aggersborggård og Gammel Ullerupgård, (gl. gård) samt brudegaverne var ordnet hyggeligt. Martin, fortæller Mormor, tog snart fat på forandring af markemes drift og anskaffede maskiner, hvilket Svigerfader syntes var meget dumt; efterhånden fulgte de dog efter på gl. gård. Vi avlede godt og holdt stude, der om foråret

blev sendt til Husum. Første års indtægt af dem var 300 kroner. Næste forår gik vi over til at holde køer. Jeg havde været syg, så vi fik en mejerske til hjælp til malkning. Vi havde da to dejlige drenge, Hans Peter og Jacob. Gården blev stadig forbedret med alt, både levende og dødt, foruden at der blev lagt en skilling til side. Jeg var stolt af min dygtige, rolige og besindige mand. Han var af få ord, men sikker i sine handlinger og forstod at skabe respekt, hvor han kom. Anne Kathrine blev født, det var dejligt at få en lille pige efter de to drenge. Halvandet år efter blev Hedevig født. Martin havde været syg og en lettere lungebetændelse stødte til. Et år gik, hvor han så dårlig ud, og hvor han skrantede. Tiderne var dårlige. Året efter fik vi igen en lille dreng.

Da Martin døde om fredagen, havde jeg for første gang efter min lille drengs fødsel sovet i to timer, og det var netop i den tid, at han døde. Selv mennesker, der ikke har prøvet sorg, kan vel forstå min fortvivlelse. Min sorg var ikke behersket; jeg kunne ikke tro, at han var død; medens jeg havde sovet, og jeg ville prøve at kalde ham til live med min sorg, min kærlighed. Jeg skreg, så alle folkene kunne høre det. Pastor A. Møller, som der var gået bud efter, sagde højt for at komme til orde: "De tror da vel på Gud?" Det var mig umuligt at svare. Præsten og slægtningene, som var tilkaldt, knælede ned og bad om Guds hjælp. I spisestuen sad mine svigerforældre og nogle af deres andre børn. Mit eneste ønske var, at jeg måtte dø; men broder Christian Jensen sagde, at så måtte børnene også dø. "Mennesket spår, men Gud rå'r", min død var ventet af alle, der kendte min svære barnefødsel. Da ligtoget drejede om ved gl. gård, skreg jeg, at de skulle standse. Jeg ville endnu engang se ham.

Dagene gik, begravelsen var overstået, og den lille søn fik sin faders navn. Stadig håbede jeg at dø, og nu sidder jeg her 78 år gammel; dengang var jeg 32 år. De mellemliggende år vil det blive for vidtløftigt at beskrive. Børnene, der var på gl. gård, havde fået påbud af Margrethe om ikke at græde, når de så mig. Hans Peter kom først ind til mig uden at fortrække en mine. "Græder du ikke?" bebrejdede jeg ham, hvortil han svarede: "Nej, for vi kommer jo også op til Fader." Anne Kathrine kom glad springende med sin dukke, for at Fader skulle hjælpe hende. Al deres gøren og laden bragte mig fortvivlelsens gråd; alle mente jeg måtte sørge, selv hans hund kunne jeg ikke tåle at se logre med halen.

Tiden gik. Sorg og glæde har jo altid vandret til hobe. Pastor A. Møller var mig en god åndelig trøst, Kølbygård var overmåde gode mod mig. Onkel Andersen glemmer jeg aldrig, så taktfuld og god han var. Onkel Hagen og tante Inger blev aldrig trætte af at hjælpe mig og tage børnene ved hånden. En kærlig, fattig kone lå grædende en aften og gentog: "Å a vil eit være i fru Hagensens sted", indtil manden blev træt af at høre på det og sagde: "Vil du eit være i fru Hagensens sted, så vil hun såmænd heller eit byt' med dig, skal vi så eit søve?" Da jeg hørte det, tænkte jeg, manden har ret. En anden fattig kone, An Bjerre i Hou, var meget forknytt over, at en familie blev omtalt i avisen, fordi de havde guldbryllup, "Vi ka' da eit gøre for at vore mænd er døde, hva' fru, det ka' vi da eit?"

Jeg måtte give hende ret, selv om jeg just ikke tørstede efter at komme i avisen. Dog kom jeg det som tak for at have givet houbøerne befordring til et møde i Thisted. Havde jeg dengang været klogere, skulle jeg have gjort langt mere godt mod de mange gode folk, som jeg havde. De bedste er så elskværdige at sende mig en hilsen engang imellem, hvorfor jeg er både dem og Gud taknemmelig. "Lusse Morten", der kom fra os til Vesløgsgård, havde bestemt, at nu skulle det være forbi med der lusseri, nu fru, nu fru havde hjulpet ham til Vesløgsgård. Da han fik sin løn, sagde jeg: "Pas nu på dine penge," hvilket havde til følge, at han snurrede af sine kreditorer, da de passede ham op uden for døren. "Fruen hår sagt, ei ska' pas' på mine penge", og dermed måtte de flinke kreditorer gå. Broder Christian Jensen på Vesløgsgård ville imidlertid ikke beholde ham vinteren over. Lusse Morten gik da til husbonds søn Carl og sagde: "Ka' han eit sei te hans far, om a ka' få lou og bly, da det eit er en tid og jav mæ ud på," han blev så til foråret. Derefter kom han til Kølbygård, hvor selv de vanskeligste heste bar over med hans slingrende gang. Denne, som absolut ikke skyldtes drukkenskab, forårsagede, at han lige så tit stødte mod halepartiet af hestene som mod siden af dem. "De kender mæ og opta'r alt i bedste mening". Det er det, menneskene ofte har svært ved.

Da den første sorg havde sat sig, begyndte der at vanke hug og stød, hvorved jeg dog ikke vil dvæle. Det er ikke altid ondskab, der dikterer lette bedømmelser af den enlig stillede, selvom det med tiden kan føles således. "Kun Gud er trofast," tænkte jeg. Hver aften, når den lille var puttet i vuggen, løb jeg ned til graven, og sent blev det tit, inden jeg igen forlod den. En aften jeg sad der, vækkedes jeg af mine tanker ved en ugle, der fløj ned fra tårnet til lavkirken, ved hvis gavl graven lå. Fuglen tudede fælt, og da jeg kom til mig selv, opdagede jeg, at hele byen var gået til hvile. Stilheden lå over marker og veje, og glad var jeg da jeg nåede Momtoft, hvor de hjemlige grænser begyndte.

Årene gik, som skrevet står, i sorg og glæde. Børnene var båndet til livet og arbejdet.

Mange udmærkede folk havde vi, også i ny og næ uelskværdige. Fordi der ingen mand var, kunne de tillade sig en del, som de aldrig ville have vovet under min mands regimente, da han selv var arbejdsom og akkurat. Først skal nævnes "Johannes Svensker". Han arbejdede hos mine svigerforældre og hos os i halvtreds år, først som karl, siden som daglejer. Jeg fik den gode idé at give ham en lænestol på halvtredsårs dagen, og i den traf vi ham tit siddende og læse i sin store, svenske bibel. Niels Westergaard, der fik sin uddannelse hos Bertel Koldkjær, vor nabo, havde vi først som forkarl, siden som daglejer i alt i 23 år; han var ualmindelig påpasselig fra morgen klokken 4 til sen aften. "Døve Hans" var en meget dygtig røgter. Hver middag fulgte jeg med på loftet og fik korn vejet af til hver enkelt ko. Ingen måtte komme i kostalden, når køerne skulle hvile. Han kom til mig, da hans kære Madsine var død, og ville gerne låne femten kroner, da han havde lovet hende, at hun skulle komme i en pæn kiste. De til 10 kroner "rør hun, var så møj sølle!" Døve Hans beklagede sig og sagde, at han troede endda, han havde fået lov at beholde hende, til der kom grøde i jorden. Men doktoren havde sagt, at "der brændte et bitte lys i hendes mave!" Vi var dog alle klare over hendes sygdom. Døve Hans' svigersøn var forkarl på gl. gård, hvorfra han lånte heste og slæde for at køre hende til kirkegården. Efter en bedre frokost og i løftet stemning dækkede de kisten med et par røde dækkener. Stemningen smittede selv hestene, så de

tog en ekstra hurtig tur over grøfter og marker. Heldigvis fik de til sidst hold på hestene igen, så de nåede kirken i et normalt tempo. Døve Hans havde en lille skavank. At han forøgede sin hønsebestand og sin fede gris engang imellem var ikke af vejen. Han havde to små poser som han kunne have inden i sine bukser. Mine drenge var slemme nok til at skære huller i dem, så kornet løb ud. Ja, drengene havde megen jagt på ham for at vænne ham af med hans "tagen selv". "Kirsten Roer", der havde arbejdet på gl. gård, var en dygtig slider. Hendes omkvæd var altid: "Manne snese hundrede tak, bitte fru!"

Vi havde mejeri, halvtreds køer, elever og meyerske. Jeg tænker ofte med tak på de flinke piger, der var mig både til glæde og trøst. Vi vævede, strikkede og syede, alt efter gammel skik. Den gode økonomiske stilling, jeg sad i ved min mands død, forøgede jeg med nogle få tusinde kroner. Men børnene voksede til, og de skulle have lov til at tilegne sig de skolekundskaber, som jeg manglede. Tiderne var knappe med priser på alt landbruget vedrørende. Vi kostede en del på maskiner til tærskning, motorer o.s.v., så jeg var både glad og bedrøvet, da vi fik solgt."

Mormor har sluttet sine erindringer. En sidste gang henvender vi os til Jacob Andersen.

"Fra mine drengeår knytter minderne sig stærkt til familiens gårde. Jeg har før omtalt Aggersborggård, fra hvilken jeg har nogle af mine bedste erindringer. Men også V. Kjeldgård, Kristineberg, Ørbækgård, Gl. og Ny Ullerupgård og senere Vindum Overgård spillede en stor rolle for mig . . . .

I de kortere ferier hjemsogte vi tilfods Gl. og Ny Ullerupgård, hvor min mors to søstre, Margrethe og Laura var gift med brødrene Nis og Martin Hagensen.

Hos disse rare og elskværdige mennesker, der kun boede en lille mils vej fra mit hjem, elskede jeg at komme. Særlig da hos Nis og Margrethe, der var blandt de yngste i onklernes og tanternes skare. Her kunne jeg som stor dreng føle mig næsten som jævnaldrende, her var tobaksrøgning tilladt, og en l'hombre kunne også bekommes. For ikke at tale om at jeg kunne låne onkels gevær og gøre mine første forsøg som jæger.

Onkel Martin på den ny gård var en ligeså elskværdig mand som broderen, men hans mere stille og alvorlige væsen bevirkede, at jeg ikke blev bon kamarade med ham som med Nis. Hans kone, tante Laura, så ikke med udelt behag på min tobaksrøgning, og så havde hun noget vist myndigt over sig, som jeg var lidt ængstelig for. Jeg kaldte hende altid i tankerne, og måske endda også højt for Ellen Marsvin, fordi jeg syntes, hun lignede denne gamle, dygtige, men herskesyge adelsdame.

Dette erfarer hun nu, da hun er en elskelig gammel dame op i halvfjerdserne, måske for første gang af disse linjer. Og så siger hun mig det nok, hvis hun ikke kan lide det. Men det kan hun nok, thi hun er ikke blot myndig, men også meget klog og forstandig.

Gl. og Ny Ullerupgård hørte indtil slutningen af halvfjerdserne sammen, eller rettere: Ny Ullerupgård er

udskilt fra Ullerupgård af P. K. Hagensen, da sønnen Martin skulle giftes og være sin egen mand.

"Gamle Hagensen", som han almindeligvis kaldtes, var en prægtig type på de dygtige og selvbevidste bondemænd, der ved begyndelsen af forrige århundrede drev deres stude til og fra marsken i Holsten og derefter solgte dem på markederne . . . Hagensen købte i 1838 Ullerupgård for 18.500 rdl. Da han i 1878 til sin søn Martin solgte halvdelen af jorden ca. 17¼ td. hartkorn kostede denne 120.000 kr. Resten, der forblev ved gården, var godt 18 td. hartkorn og vel af tilsvarende værdi, så ialt har begge gårde, da P. K. Hagensen trak sig tilbage og overlod den gamle gård til sønnen Nis, haft en værdi af mindst 240.000 kr.

"Gamle Hagensen" var en prægtig og åndslivlig mand, som sammen med sin sirlige og venlige frue førte et gæstfrit hus. Deres stilfulde hjem med de gamle, smukke møbler opløstes, da de trak sig tilbage til en ejendom, som de købte i Nykøbing på Mors; men også derfra bevarede de egnen og dens befolkning i kærlig erindring. Der har jeg som ungt menneske besøgt dem, og der fik jeg af den gamle filosof indgivet en tanke, som jeg ofte havde følt spire i mig, men som nu fæstnede sig til overbevisning hos mig. Jeg har mødt den samme tanke i et vers i Omar Khajjams Rubbiai, mere poetisk og skønnere, end "gamle Hagensen" og jeg havde kunnet udtrykke den, men dog den samme. Verset lyder i Thøger Larsens ypperlige oversættelse således:

*"O du, som satte snarer under hald
ved vejen, hvor jeg hørte livets kald,
vil du i planlagt fælde fange mig,
og så bebrejde mig mit syndefald?"*

I november 1953 udkom "Skyggespil" af Hans Kirk. Hans mormor og min mormor var søstre. I et brev dateret p.t. Skælskør 5. dec. 1953, skriver han til Mor:

"Kære Anne Kathrine.

Undskyld, at jeg så sent takker dig for det altfor venlige brev. Jeg var imidlertid ganske særlig glad for det, fordi du jo som ganske ung pige må have oplevet de samme gårde og den samme egn nordenfjords, som jeg jo kun har et barndomsindtryk af. Helt forkert kan det, jeg har skrevet altså ikke være, skønt det jo kun giver sig ud for en drengs erindringer og ikke for nogen his torisk skildring.

Jeg havde skrevet mere om din mor, hvis klogskab, dygtighed og statelighed jeg synes, jeg har kendt så godt og som jeg forresten engang har ment at finde et unggigeportræt af i en novelle af Jacob Knudsen. Jeg mente nemlig, at jeg - det må nok have været i 1904 - kørte med de to damer til Thisted i vor fine kare, og at Mormor og tante Laurette blev modtaget på rådhuset af amtmanden. Det havde sat sig fast i min erindring, at de skulle stemme til landstingsvalget, men det kan jo ikke være tilfældet, da kvinder ikke, selv under den privilegerede valgret, havde stemmeret. Jeg måtte derfor ændre dette afsnit i korrektoren, men den højtidfulde køretur til Thisted i et eller andet betydningsfuldt, officielt anliggende står ikke desto mindre fast i min erindring.

Men tak for brevet, og hils din mand, hvis han ellers erindrer mig fra Humlebæk.

Med de bedste hilsner
Hans Kirk"

Hvad var det for en køretur, Mormor ikke kom med på? Vi kigger i ”Skyggespil”. Og vi sætter os på Hans Holes plads, hvor Mormor skulle have siddet. Sammen med Hans Kirk og hans mormor kører vi fra Kølbygård . . .

” . . . Landaueren holder foran den høje hovedtrappe, da vi er færdige med at spise. Den funkler af lak og pudsning, og Lars sidder strunk på bukken i en uniformskavaj, som måske nok er lidt falmet, men hvis knapper til gengæld skinner som sølverne stjerner. På hovedet har han en snorekasket med lakskygge, aldrig har jeg tænkt mig, at Lars kan blive så fin, og jeg er helt benovet, da jeg kravler ind i dette strålende køretøj.

Den fine vogn bliver kun brugt ved meget højtidelige lejligheder, og jeg har aldrig før kørt i den. Men min broder og jeg har tit været i vognstalden og er krøbet op i den. Det er nemlig en ganske særlig vogn. Den er købt engang for mange år siden på en auktion på Amalienborg. Den har tilhørt kongen, og han og dronningen har selv kørt i den. Hynderne er af det fineste mørkeblå klæde, og de svære dørhåndtag af det pure sølv. Der er ingen i hele Thy, der har så fin en vogn, mener Lars, ja, det er en af de skønneste i hele landet. Det er Lars tilbøjelig til at tro . . .

Vi kører forbi den høje bakkeskrænt og ud gennem gårdens engdrag, hvor de sortbrogede kreaturer græsser så fredeligt. Vi kommer over broen ved Åmølle og forbi de to Ullerupgårde, og nede i dalen ligger Momtoft. På Gl. Ullerupgård bor onkel Nis, og han er da vist også i Thisted for at stemme idag, og på Ny Ullerupgård residerer tante Laurette, som er enke ligesom Mormor og den mest imponerende kvinde, jeg kender. Hun er smuk og værdig og altid klædt i silke eller atlask . . .”

Vi standser op ved Ny Ullerupgård.

Ullerupgård

. . . Vi besøgte første gang Ullerupgård en søndag, hvor der var mange fremmede . . . har Mormor fortalt.

Hvordan så der ud på Ullerupgård? Peder Hagensen giver os svaret. Anker, den næstældste af de fem sønner på Ullerupgård solgte sin gård ved Lemvig og rejste med sin familie til Amerika. Herovre nedskrev hans eneste søn Peder som ældre sine minder om den gamle gård, som den så ud i hans barndom i halvfjerdserne eller firserne.

”Hvor mange dejlige minder fra barndom og ungdom knytter sig ikke til den gamle og interessante herregård. Når jeg mindes den, er det næsten altid fra den tid, den var i mine bedsteforældres besiddelse. Nis Nissen Hagensen, min faders yngste broder, overtog gården, efter at mine bedsteforældre Peder og Hansine Hagensen var flyttet til Nykøbing Mors. Med min onkel Nis og tante Margrethe f. Nørgaard fra Aggersborg ændredes meget af det oprindelige præg ude og inde. Første årsag var en brand, der tog alle udhusene, dog bevarede de prægtige, hundredårige kastanier, der dannede en række udenfor

hovedbygningen; også denne var skånet. I Bedstefaders tid var Ullerupgård en af de såkaldte studegårde. Gårdens hovedindtægt var fedestudene, der hvert år blev drevet til Husum i Sønderjylland, hvor de solgtes på de store markeder, efter at de havde haft en ekstra fedning i marsken, da den lange vandring ned gennem Jylland selvfølgelig havde taget noget af deres huld. Efter at de da igen havde nået den ønskede vægt, blev de solgt og sendtes da sydpå til Tyskland, vistnok med jernbane.

Der holdtes et mindre antal køer på de store gårde, og hver gård havde sit eget mejeri, hvor en meyerske lavede smør og ost til gårdens eget forbrug. Med den nye tid blev alt næsten det modsatte af, hvad det før havde været. Køerne kom nu omtrent til at betyde alt for indtægten i forbindelse med den stærkt forøgede svineopdrætning, og de små private mejerier afløstes af de store andelsmejerier.

Efter branden blev opbygningen af udhusene indskrænket til kun én omfangsrig bygning, der både kom til at indeholde stalde og lade, og moderne maskineri blev installeret. Inde i den lange stuebygning blev der moderniseret i den midterste del. Mure blev revet ned, så der blev færre rum, men større. Som et tegn på den nyere tids mere pralende, men langt usolidere udsmykning tjener, at der blev opsat papmaché-gesimser under lofterne i stedet for de gamle solidt murede. Det gjorde mig ondt at se på al den forandring, selv om den mulig var berettiget, men det bevirkede, at jeg lukkede mine øjne for det nye og derfor i dag bedre husker indtrykket fra den gamle og mig så kære gård end den nye. Derfor kommer mine minder nærmest til at skildre den, som den så ud i mine bedsteforældres tid - dog ved jeg, at de gamle folk altid var glade for at komme der på besøg og fulgte med interesse det nye.

Hovedbygningen var en lang én-etages bygning med et bredt fremspringende midterparti, der havde to mindre vinduer over stueetagens. Partiet gik op i en spids og var forsynet med en firkantet urskive øverst oppe. Dette gamle ur gik endnu stadig og slog sine hule, afdæmpede hel- og halvtimeslag. Så var der to mindre fløje, der gik i et med hovedbygningen. Taget var af tegl, og de svære mure var altid holdt smukt hvidkalkede. I sydfløjen var skolestuen og lærerens kammer, og i den nordre var der mejeri og kælder samt andre rum, jeg ikke husker. Der var således en meget stor, lukket gårdsplads med en port til syd og en til nord. Staldene og laden var tækket med stråtag efter skik og brug, og da det var ældgammelt, havde det i tidens løb antaget mange farver i grønt og brunt. Omkring alle tre længer var plantet en række træer, som dog ikke kunne være så gamle, skønt vinden holdt toppene pænt i flugt med tagene. Til nordsiden var der en dam, hvor dyrene blev vandet. Denne dam var det eneste vand omkring gården, og der var ingen voldgrave. Haven var ikke særlig stor, men den bestod dog ikke desto mindre af blomsterhave, frugt- og køkkenhave og en mindre park eller lund. Da længdesiden af denne lå til vest og ud til landevejen, var alle trætoppene som skåret skråt ned til det omgivende stendige. Det var den skarpe vestenvinds værk. Stendiger, der var bygget af kampesten, omgav hele haven, og imellem stenene voksede der små bregner, forskellige slags mos og andre ting; alt sammen tegn på stor ælde. Kommet gennem havelågen mødtes man først af nogle tykke og meget høje lindetræer, der omgav den brede gavl og fløjen samt hjørnet ind til haven. Her var der først en smuk græsplæne med blomsterrabatter i hjørnerne. Så kom

Bedstemoders yndlingsparti, blomsterhaven, der var omgivet af frugtbuske. Til nord var der nogle vældige høje kirsebærtræer, så høje og ranglede, at jeg tvivler på, at bærrerne i toppene nogensinde blev høstet. Bærrerne var af de dejlige, store, gule og røde, her kaldet "Queen Anne". Jorderne til gårdene var meget gode, og i nord skrånede de jævnt ned mod Nørre Ullerupgård, som havde hørt til Gamle eller Sønder Ullerupgård i Bedstefaders tid. Min farbroder Martin overtog Nørre Ullerup, som Bedstefader opbyggede og skilte ud fra Gamle Ullerupgård. Hovedbygningen var med takkede gavle og blå skiferrag.

Det var en stor begivenhed, når vi som børn sejlede med vore forældre eller Mor alene fra Lemvig med der vældige dampskib "Fylla" eller "Ørnen" op gennem Limfjorden til Thisted. Der kunne gyngemåden være god, men rejsen var heldigvis ikke lang nok til, at man kunne blive søsyg. Der var så vogn i Thisted efter os, og det tog ikke lang tid, før vi havde kørt den lille mil. Vejen gik i lige linje, når vi kom udenfor byen, og vi kunne se begge Ullerupgårdene og Momtoft, længe før vi kom der. Kommet ind gennem potten på sydsiden så man rækken af de lige kastanier med de afrundede toppe, og de tykke stammer og den hvidkalkede mur stod så smukt til de mørke, noget dystre træer. Så hørte vi det gamle ur i spidsen af midtergavlen slå sine bløde, melodiske slag, og man følte, som om man var kommet i en hel anden verden med en hel anden tid og - mennesker.

Først kom man ind i den nederste, aflange gang, hvor der på indervæggen var knagerækker og derover to brede men ikke høje malerier, fastgjort til væggen med deres rammer. De forestillede landlige scener med græssende kvæg. På den ene sås en guldfasan; der var foran nogle buske, der dækkede den. Et par hunder fløj over den. Der sås en hund, der netop havde opskramt dem. De var i al fald meget kunstnerisk udført, men sikkert af stor ælde. De var vel ikke særlig dekorative. Der var også et mindre maleri i en dybsort ramme; det forestillede en dame i gammeldags ridedragt og med ridepisk i hånden. Hun stod og ligesom kærtegnede den sorte, fyrige hests hoved. Jeg satte stor pris på dette billede og kopierede det, da jeg voksede op. Østsiden af gangen havde foruden den dobbelte indgangsdør fire fag vinduer. På den endevæg nærmest indgangsdøren var der dør til spisestuen. På vestsiden var der to døre; den nærmest spisestuedøren førte til den store dagligstue, og den anden førte oppe til den rummelige havestue. Den sidste dør i den øverste ende af gangen førte ind til frøkenens værelse, der senere i min onkels tid blev benyttet til gæsteværelse. - Spisestuen var ikke lys, men meget hyggelig. Der var et bredt vindue, men den tykke mur mørknede krogene på begge sider. Desuden skyggede kastanierne udenfor, men netop denne stemning hyggede. Ved frokosten kom solen ind og oplivede. Væggene var oliemalet med en lys og varm, brunlig farve, som stod smukt til den lyse gesims under loftet. Dette havde en trukket roset, hvorfra hængelampen hang. Der var runde nicher til de dejlige, gamle kakkelovne, der var beregnet til bølge- og birkebrænde. Omkring nicherne var en trukket, muret liste.

Møblerne var overalt gamle og antikke, det ville jo også have været synd at indføre moderne ting her.

De var af mørkt mahogni og lysere i gæsteværelserne. Over den lange, dybe sofa bag spisebordet hang et stort, rundt spejl i mørk ramme. Brede, perlebroderede bånd med sløjfe i spidsen dækkede ståltråden. Så var der det broderede pibebrætstykke over tobaksbordet, hvor de gamle merskumspiber hang, og ved siden af vinduet var der en toetages boghylde ophængt. Så var der selvfølgelig også det så almindelige kanvasbroderede avisbånd. Nogle få litografier af fremgangsmænd i landbruget i forgyldte rammer og det lange barometer udgjorde vægprydelserne her. Jeg må ikke glemme det lille, svejtsiske landskabsbillede, der var på glas og var ophængt på en rude. Det sagdes at skifte farve med vejret. Hvor meget jeg så anstrengte mig for at se, om det var så - det viste kun samme farve for mig. Bedstemor var meget for snurrepiberier og nips. Gardinerne var af svært blondestof, og her i spisestuen var der en kappe over. De slæbte efter den tids skik på gulvene og var holdt inde ved hjørnerne af vinduerne af messingholdere. Om vinteren kom de uldne eller damaskes gardiner over de hvide, dog måtte en kant stå udenfor af disse. Betrækket på sofaen og stolene var hjemmenvævet - lysegrå bund med brede striber af rødt og hvidt. Gyngestolene havde broderibetræk med blomster udført på kanvas. Der var et utal af smukke broderier, som Bedstemors selskabsdamer havde udført gennem årene. Selv syede hun kun små ting, og hun læste mest i romaner, prædikener og digte. Sofapuder var der mange af. De var ligefrem kunst, enkelte af dem. Damerne, der dyrkede håndarbejde, tog det ikke nøje med tiden. I spisestuens sofa var der kun to-tre lange såkaldte pøller, der havde samme betræk som sofaen. De var meget behagelige og praktiske at putte under nakkehulen, når man tog sig en lur.

I opholdsstuenes vinduer var der smukke potteplanter med porcelænspotter uden om lerpotten. Planterne var så velholdt, og ikke et vissent blad var at se, for Bedstemor elskede blomster og planter fremfor noget andet. Hun gik altid og puslede med dem både inde og i haven. Man mødtes straks af en behagelig blomsterduft, når man kom ind, og der var skåle, vaser og opsatser med afskårne blomster overalt. De var smukt ordnet på gammeldags manér med forskelligartede sat sammen med undtagelse af roser, der var for sig selv. Desuden duftede der af potpourri, syltede rosenblade og lavendler i krukke. Lidt af de tørrede ting på et glødebækken gav straks duft. Mærkeligt nok - der er ingenting, der bedre fremkalder minder end blomsterdufte.

Jeg må ikke glemme det sribede, hjemmenvævede tæppe, der dækkede hele gulvet i spisestuen. Der var et lignende i dagligstuen. Disse gulvtæpper var i sin enkelthed noget af det smukkeste, jeg har set af den slags. Spisestuen var jo mest benyttet af familien, og derfor har jeg bevaret erindringerne så vel om den. Der var fire døre i spisestuen. Først dør til gangen, og på samme væg en anden førende til dagligstuen. I væggen overfor vinduet var der dør ind til et anretterværelse med to hjørneskabe, der gik fra gulv til loft. Der var ikke særlig højt til loftet nogetsteds. På sofavæggen var der dør ind til de gamle sovekammer. Den store dagligstue var også meget hyggelig. Der var to fag vinduer til haven. Så vidt jeg husker, var der tapet på væggen. Alt træværket var malet i lys perlefarve. Ved det ene vindue var der en hvidskuret forhøjning med et lille tæppe. Her stod Bedstemors mahognisybord med de mange hemmelige og ikke hemmelige rum. Der var ingen symaskine, så alt blev sømmet i hånden. I

dagligstuen var der mindre borde med stole i hjørnerne, og i et var en sofa. Så var der etagerer, spilleborde til at folde i pladen, lænestole og gyngestole. Her fandtes også et taffelur af messing med glasklokke over; det slog fine, bløde timeslag. Der var også et par bornholmere på gården. Jeg husker kun ikke, hvor de var. Så var der selvfølgelig familiefotografier i runde rammer. Der var en stor såkaldt skovkakkellovn, hvori det kløvede bøgetræ buldrede lystigt om vinteren.

Dørene på Ullerupgård var ejendommelige og meget smukke, med få undtagelser perlefarvemalede. Fyldingerne havde runde hjørner, men gerigterne var det ejendommeligste, og aldrig har jeg set mage til dem. De var svære, og man kunne se, at de ejendommelige endestykker var udskåret i hånden. Alle dørene havde messinghåndtag med plade, som altid var holdt skinnende blanke. I dagligstuen var der fire døre. En fra spisestuen, og på samme væg og på den anden side af ovnen var der dør ind til et lille kabinet, der var Bedstemors hellighed. Jeg husker ikke, hvordan der så ud her, da jeg kun enkelte gange var inviteret derind til at drikke eftermiddagskaffe af de fine, små kopper, der lignede urner, og de små forgyldte teskeer var med snoet håndtag. Kagerne var sukkerplæskener med korender i. Herovre kaldes de mærkeligt nok: "Bedstemors tekager". - Så var der dør til gangen og en til den næste stue, havestuen. Den var også hyggelig og karakteristisk, skønt der var kun få møbler derinde, men desto bedre plads. Hvad nutidsmennesker rimeligvis først ville lægge mærke til, ville sikkert blive det snehvide, skurede gulv. Man kendte ikke til ferniserede eller malede gulve dengang.

Der var jo et stort arbejde med disse gulve, men når de engang havde nået den forønskede hvidhed, var de vist ikke vanskelige at holde, og der var jo "løbere", smalle og lange tæpper fra dør til dør, samt gulvtæpper her og der, og desuden havde man jo rigeligt med arbejdskraft i de mange tjenestepiger, der holdtes på en sådan gård. Det kan ikke nægtes, at det var et smukt syn med de hvide gulve. Dog, mange ægtemænd var plaget af den evindelige gulvskruppen, der jog dem ud, når de ville være inde.

Når jeg som barn gik på løberne på Ullerupgård eller andetsteds, havde jeg altid følelsen af at gå på line, og det kribledet ligefrem i mig efter at gøre sidespring ligesom hundene, men respekten holdt lysten i tømme. Når der var gæster, blev man altid præsenteret for et udvalg af broderede eller tæppetøj-tøfler eller morgensko; men ved større festligheder blev reglerne naturligvis overtrådt, og man tog det da ikke så nøje med at "holde sig på måtten".

I havestuen var der nogle få møbler langs væggene. Jeg husker ikke hvilke, men af de ting, jeg ikke har glemt, skal jeg først nævne en etagere for små nipsgenstande, som var så almindelige dengang. Den var i fire "etager" med drejede søjler. Hylderne blev mindre opefter og den var formet for et hjørne. Den var en af Bedstemors kæreste ting, og ingen vovede at røre de mange nydelige småting af glas, porcelæn, sølv, træ osv., når hun var nær. Hver lille ting havde sin historie. I tidens løb gav jeg flere bidrag dertil. Nogle genstande var med håndmalede blomster. De var udført af en niece til Bedstemor, fru grosserer Melby i København,

der havde kunstnerisk talent. Det hed sig da, når Bedstemor foreviste skarrene: "Det har såmænd Thorgerda malet," (eller lavet). En anden ting, jeg husker her, var en større, hvidmalet blomstertrappe, hvor der var stillet de altid friske pottedplanter. Der var også et par laurbærtræer i grøntmalede baljer og urtepotter i det ene fag vinduer. Døren til haven udgjorde et andet fag. Et stort maleri af Spøttrup var også i havestuen. Der var en akvarel i en flad mahogniramme og sikkert bragt fra Spøttrup. Man så hovedbygningen med de høje massive mure med skydehullerne øverst fra vægtergangen og borggraven med de sivomkransede bredder. Over den sås flokke af vildænder, jaget op af en jæger i en båd, der var tagende sigte. Den gamle vindebro var nede, og på den sås en rytter. Der var også en meget smuk silhouet i samme slags ramme. Den forestillede herren til Spøttrup, Nis Nissen, siddende i et lysthus i haven, medens hans hustru, Anna Dorthea Hagensen, stod foran ham med en kaffeopdækning. I baggrunden under silhouetten var malet en smuk, fortonet solnedgang. Fru Nissens profil viste hende som ung. Der var en temmelig stor aldersforskel af ægteparret. Nissen var 55 år gammel, da han den 13. maj 1825 giftede sig anden gang med den 22-årige ungmø fra Votborg på Mors. (Bedstefaders fødegård). Hans første hustru var en frk. Stadel fra Ullerup, Mors. Så var der nogle gamle stålstik og enkelte familie billeder.

Dørene her var: Dør fra dagligstuen, dør til første del af gangen samt dør til den øverste gang, der var en midtergang. Her var to døre til hver side, disse førte ind til de fire gæstekamre. De tre havde hver to opredte senge, og den fjerde, der grænsede til den første gang, var frøkenkammer. For enden af gangen var nr. 100, og dette var altid et svagt punkt i huse på den tid, for WC var endnu ikke opfundet, og i stedet for vand benyttedes tørvesmuld. Jeg tror det var fru Melby, der anbragte følgende skilt med opfordringen: "Strø dygtigt med tørvesmuld". Det kan jo ikke nægtes, at til trods for tørven, så var det ikke netop roser og lavendler, der duftede af. Det var forresten ikke bedre i slottene end hytterne i den henseende.

Gæstekamrene var nette og pyntelige. Sengene var af ahorn eller lys eg, og dynerne var fyldte med bedste dun og lette og behagelige. Betrækket var blomstret sirts. Så var der stole tilsvarende sengene og toiletkommoder eller borde med hvide omhæng omkring det bevægelige spejl. Broderede stykker dækkede pladerne, hvorpå der var en broderet nålepude og forskelligt i porcelæn, såsom dåser til sæbe, kamme o.s.v. Endelig et par svære sølv eller messingstager med stearinlys. Så var der gammeldags servanter med do. fajance. Der var et fag vinduer i hver, og væggene var malede i lyse farver. I hvert var også en antik kakkellovn i sin niche. Det sydvestlige kammer havde spånflettet beklædning på en stor del af væggene på grund af fugt. Fløjen med skolestuen og lærerens kammer husker jeg kun flygtigt, da min onkel efter de gamles tid lod den nedbryde og pladsen lægge til haven.

Bag spise- og spindestuen var først mine bedsteforældres sovekammer, hvor de to smukke himmelsenge fandtes. Gamle skabe og en toiletkommode og stole. Sengene var af mørkt træ og forsynet med omhæng fra deres "Himle". Der var tre døre. En til spisestuen, en til spindestuen og en til onkels kammer. Det var kun et mindre kammer, der kun havde den ene dør og et fag vinduer til gården ligesom de gamles. Her var en dobbelt seng, og her var mit kvarter i min grønne ungdom, da jeg lå hos onkel Nis. På væggen hang nogle våben, og blandt dem en dejlig sabel med forgyldt håndfæste og rasler. Dette

våben var jeg ligefrem forelsket i, men der var jo ikke noget legetøj. Anretterkammeret eller spindestuen havde en dør til husjomfruens kammer, det må have ligget op til Bedstemors kabinet.

Så var der det rummelige, firkantede køkken med to fag vinduer og et stort, bredt dobbeltkomfur. Gulvet her og i pigekammeret samt resten af bygningen var af store røde munkesten, så hvad der faldt af glas og stentøj var sikker på at gå i stykker. Med køkkenet begyndte også de mørke bjælkelofter, og de sammen med gulvene gav et middelalderligt præg. Fra køkkenets nordvæg var der dør ind til pigekammeret. Her var toetages kassesenge med halm, og der benyttedes en kort stige af dem, der lå i de øverste. Der var jernstænger for vinduerne her som i alle pigekamre, til beskyttelse af dyden.

Fra køkkenets vestre væg var der dør ud til en forstue med dør til gården. Herfra var der til højre en dør til en mindre stue, beregnet for forvalter, gartner og mulige håndværkere til at spise i. Forvalter var der næppe nogen af i Bedstefars tid, da de yngste sønner gjorde det ud for en sådan. Først min far og siden onkel Nis. Den egentlige folkestue lå bag pigekammeret og havde dør ud til forstuen. Det var et aflangt rum med et fag vinduer til haven og selvfølgelig stengulv. Bohavet var langbordet med vægfaste bænke med rygstød for bordenden og den ene side og løs bæk på den anden. På bordet var der altid placeret en stor træmugge med øl, der undertiden var surt. Alle drak deraf, selv fluer, som der var mange af. Forkarlens plads var for enden af bordet, og der hørte til hans værdighed at skære brød til hele mandskabet. Så var der selvfølgelig også en kakkelovn til vinterbrug. Væggene blev hvidkalkede gang imellem ligesom de sidst nævnte rum; men de holdt sig ikke længe i folkestuen, særlig den nederste halvdel.

Haven har jo været nævnt, men jeg vil tilføje nogle enkeltheder. Jeg ser endnu tydelig min bedstefar, den høje statelige mand, som jeg havde så megen respekt for, spadserer omkring i gangene, rygende af den lange merskumspibe og støttet til sin stok. Han bar en bredskygget, stor filthat på hovedet og for det meste var han i spidse, sorte jydetræsko. Dette varme og behagelige fodtøj var jo så praktisk at gå med i stald og mark. På samme tid syslede måske Bedstemor med hendes kære blomster. Hun bar en stor stråhat med bånd hængende løse ned, og hun havde halvhandsker på hænderne for at undgå tornene. I den ene hånd havde hun en svensk spånkurv og en saks i den anden. Hun er ude efter friske blomster til stuerne og hver blomst, hun klipper, giver hende overvejslen: ”Skal jeg ta’ den eller ikke?”

Hvilken rigdom af farver og skønhed fandtes ikke i den gamle, velholdte have? I midten af blomstergrupperne var en solskive på en hvidmalet sokkel, og bag hækken, der omgav blomsterkvarteret, fandtes på den anden side af gangen under de høje træer et grønmalet tremmelysthus, overgroet med kaprifolier og vedbend. Her var der bord og bænke.

Et barndomsminde knytter sig til lysthuset. Jeg var på Ullerupgård i ferie 7 - 8 år gammel, og jeg var vældig stolt af mit hvid- og blåstribede matrostøj med de forgyldte knapper med ankrene og ikke mindre af

min hvide stråhat med de flagrende, blå bånd. Bedstemors fødselsdag var forestående. Så var det en dag, jeg strejfedes om i marken, at jeg fandt en sjælden blomsterplante ved et jorddige. Det var en høj, smuk, blå klokkeblomst med mange knopper og halvt udsprungne blomster på siden af stængelen, og det mærkelige er, at jeg aldrig før eller siden har fundet denne plante voksende vildt. Den syntes at være der for mig; hvor glad jeg blev! Om aftenen listede jeg mig hemmeligt ud, fik fat i et graveredskab og fik den forsigtigt gravet op og plantet i en af Bedstemors urtepotter. Den blev så smuglet ind i haven og skjult i lysthuset. Der var et par dage til den store dag, og jeg så flittigt til planten og vandede den. Den beholdt al sin friskhed, og flere blomster var udfoldet i den tid. På fødselsdagen fik jeg Bedstemor ind i lysthuset for at ”se noget”. Og der stod planten midt på bordet. Hun var glædelig overrasket, og jeg tror, hun mente det, for hun elskede vilde blomster ligeså meget som de finere havesorter, og i hendes haver både her og siden i Nykøbing havde hun hist og her små kvarterer med vilde blomster. Når hun og Bedstefar var på rejse for at besøge børnene på Volstrup, Ballegård og Onkel Hagen i Nykøbing Mors eller aflagde besøg på de større gårde i Thy, havde hun altid nye planter med hjem, og jeg tror, at Bedstemor ligefrem længtes efter at komme hjem til sine blomster. Efter et par dages ophold blev hun kendelig utålmodig og begyndte at tale om hjenreisen, for da kunne hun sige: ”Jeg har såmænd en lille rullepølse hjemme, der må tages ud af pressen.” Rundt i haven og enkelte steder i den lille lund var der små stendysser med planter mellem stenene og muslingeskallerne. De syntes af være ældgamle, og jeg ved ikke, hvad tid de skrev sig fra, måske var det Bedstemors værk. Omkring den smalle havestuedør var der en dejlig, lyserød slyngrose; den bredte sig helt op på tegltaget. Blomsterne var hverken dobbelte eller enkelte, men det vigtigste ved dem var den vidunderlige duft, de udsendte. På den anden side af gangen var der en større græsplæne med blomsterbede i hjørnerne. Jeg må ikke glemme at nævne ”Højen”. Den fandtes i det sydvestlige hjørne af lunden. Den var ikke særlig imponerende, men da gården lå på et højdedrag, var der en smuk udsigt langt omkring og særlig over Thisted med det høje, hvide kirketårn. Også den lige landevej, der førte forbi haven, var synlig i lang udstrækning. Der var bænke på højen, og det var en hyggelig plet at sidde på en sommeraften.

Der var en ting til på Ullerupgård, som jeg havde stor interesse for, og det var loftet over hovedbygningen. At komme op på det lange brede loft, var som at gå på opdagelse i et eventyrland. Såvidt jeg husker, var der ikke nogen almindelig trappeopgang. Opgangen var vist en almindelig hejsetrappe i den nederste del af bygningen. Dette forekommer mærkeligt nu, da der sikkert i gammel tid har været benyttet kamre i det brede kvistparti. Der var jo fire fag vinduer, to til gården og to til haven med rigelig plads imellem. Der var mure og indretning af kamrene, men mine bedsteforældre havde ingen brug for dem, så de var fyldte med gamle, kasserede ting som pulterkamre. Jeg havde en ubevidst interesse for gamle ting allerede dengang, men havde jo lidt eller ingen forståelse af antikvitet; ellers var der sikkert meget her, der var værdigt et museum. Der var dog noget, jeg forstod mig lidt på, og det var min fars og hans brøders skolesager og legetøj. Her var mange skolebøger med de kendte navne i: Martin, Anker(far), Frants, Nis og Hagen. Der var dynger af ting, og jeg kom aldrig tilbunds i dem, da jeg også var bange for at smudse mine lyse sommerklæder til på

de støvede ting. Jeg husker, at jeg fandt nogle lukkede æsker med snegle, konkylier og muslingeskaller i; de var lagt på bomuld eller hør. Hvor underligt, tænkte jeg, at de nu så alvorlige og værdige mænd har været drenge engang og haft drengeinteresser. En ganske smal stige, stillet mod en mur, førte op til det lille kammer, der omsluttede værket til det gamle gårdur.

Jeg skal nu forsøge at skildre min faders forældre, som jeg mindes dem.

Bedstefar var en værdig type på en gammeldags herremand. Han var høj og kraftig med et høvdinglignende udseende. Han så statelig ud med sine store, blå øjne og hans lange, snehvide hår, der nåede kraven. Han var glatbarberet, ingen skæg. Øjnene havde et mildt udtryk, og nogen streng mand kunne han vist næppe kaldes. De gamle folk på den tid indgød respekt ved deres værdige optræden. Så vidt jeg husker, bar Bedstefar kun briller, når han læste, og dette var også tilfældet med Bedstemor. På issen bar han en sort silkekalot, og jeg kan ikke tænke mig ham uden den. Han var altid iført sort klædesdragt med lang skødefrakke og et svært, sort silkehalstørklæde, knyttet under den bløde krave efter datidens skik.

Bedstemor, der var noget yngre, var en aristokratisk dame, og førte sig som en dronning. Hun var meget mindre end han og passende svær. Hun havde et lille, rundt ansigt med runde, blå noget kolde øjne og den lille, fyldige næse var i samme stil. Den sagdes at kunne skifte farve og blive lidt blålig, når noget gik hende imod. Hun bar altid en sirlig, hvid blondekappe med blomster og strudsefjer, og den var knyttet under hagen med lange brede silkebånd i en stor sløjfe. Forresten så Bedstemor meget yngre ud, end hun var, da hun bar en brun paryk med glatte skilninger ned mod ørerne. Hendes ansigt blev ved at være ungdommeligt til det sidste, næsten uden rynker. Hun var i halvfjerdserne, da hun døde. Hendes dragt var lyslilla eller lyserøde sirtseskjoler om formiddagen. Til hverdag og søndag var hun i sort eller mørkebrunt, oftest silke med flere garneringer. Kjolerne var omfangsrige, og hun bar vistnok en slags krinoline.

De to gamle var så festlige begge to, og livet havde taget mildt på dem, og skønt de ikke blev sparet for flere sorger, så nød de dog deres liv og velstand til det sidste, omgivet af en stor venneskare.

I det daglige liv var herskabets husholdning tarvelig, men maden var god og velsmagende. Der var såmænd både melgrød, vandgrød, vælling og, ikke at forglemme, den danske nationalret, øllebrød. Så var der plukfisk med smørrebrød til og oplagt mælk med fløde samt tykmælk og rødgrød med mandler. De sidste var selvfølgelig sommerretter, og mine besøg faldt jo altid om sommeren i ferien. Alle de nævnte retter var jo uadskillelige fra jysk husholdning. De havde dog altid et stort og forskelligt oplag af grønsager i haven fra asparges, spinat, skorzonerrødder og portulak, da mine bedsteforældre holdt meget af grønsager. Der var selvfølgelig også bønner og ærter samt kål og roer o.s.v. Var der gæster, som ikke var sjældent, da bugnede det lange spisebord med stege og de mange dejlige buddinger med forskellig slags sauce, som var skik og brug dengang, og anretningen var meget smuk,

skønt man havde ingen blomster på bordet. Opdækningen bestod af en masse dejlige, gamle sølvsager, hvoraf en del var fra Spøttrup, gået i arv, krystal og porcelæn. Vinflasker stod på små sølvplatter. Der var rød- og rhinskvin og undertiden sherry og portvin til desserten. Så var der jo også altid dejligt, kraftigt, hjemmebrygget øl. Grønsagerne var stuvet i fløde og smør og herlig, røget skinke. Salaten var altid i tyk fløde, sød og surt tilsat. Efter bordet tændte herrerne deres lange piber, for cigarer var ikke almindelige og ansås for at være mindre aristokratiske. De første har vel også nærmest været "kvalmpinde". Kaffen blev serveret siden med masser af forskellige småkager. Herrerne måtte selvfølgelig ud at se til staldene og her først af alt de kære fedestude, der blev befølt, medens man drøftede, hvad de ville indbringe. Damerne gik i haven eller sad i stuerne med deres håndarbejder, medens passieren gik livligt. Hvor livet var idyllisk dengang som mod nu. Ingen automobiler, ingen telefon og fremfor alt heldigvis ingen radio, man besørgede støjen selv.

De gamle velhavende folk dengang var yderst nøjsomme. De "sparede på skillingen og lod daleren gå". Bedstefar havde svaghed for at "spare" på tændstikker. De var lige kommet i brug, og derfor var det ham nærmest en ødselhed at bruge en tændstik. Om sommeren tændte han den sølvbeslagne merskummer ved gløder fra messingfyrfadet, som kaffe- eller thekanden holdt sig varm på, og om vinteren benyttede han de såkaldte fidibusser, sammenfoldede papirrrimler fæstet i broderede klædeholdere i form af kræmmerhuse. De var ophængt på pipebrættet over tobaksbordet. Et sådant par beholdere var altid en passende gave til jul eller fødselsdag fra en dame til en herre. Fidibussen kunne da tændes fra kakkelovnen, men efter Bedstefaders mening skulle man benytte en sådan tre gange. De to første gange blev den slukket omhyggeligt, og det tilbageblevne blev omhyggeligt lagt på ovnpladen for at benyttes igen. Bedstemors specialitet var at lave lommetørklæder af alle mulige brugte og slidte hvide ting. Sikkert er det, at Bedstefar ikke gav meget bort til, hvad han kaldte "til unytte". Bedstemor havde ikke mange penge at råde over, men det behøvedes heller ikke, da hun af naturen var ligeså sparsommelig som han. Da de flyttede til Nykøbing Mors, fik hun en vis sum ugentlig til husholdningspenge, og her kunne hun hemmeligt lægge noget til side, da det var ham umuligt at kontrollere ting i en købstadshusholdning. På den store gård havde de næsten haft alle ting uden at købe. Engang jeg besøgte dem i Nykøbing - jeg var da i bogbinderlære i Viborg - stak Bedstemor hemmelig en tikroneseddel til mig ved afskeden, hviskende til mig: "Du skal ikke la' Far vide det". Det var sikkert min første tikrone. Hun gav mig også min første krone, engang de begge var i besøg på Ballegård ved Lemvig, vort første hjem. Jeg var en mindre dreng og havde lige bragt hende en dejlig, stor buket forglemmigejer fra vor eng.

Nu vil jeg forsøge at fremkalde det lidet, som er levnet i min erindring om det daglige liv og livet i det hele taget på Ullerupgård i mine bedsteforældres tid. Alene at tænke sig mennesker som de, hvor vidt forskellige var de ikke fra nutidens. Jeg har bestandig sat de mennesker højt, der altid holdt på deres værdighed og aldrig glemte sig selv. Dette behøver ikke at være dums tolthed, men kan være bevis på karakter og selvbeherskelse. Sådan var de gamle.

Ullerupgård på den tid var ikke netop et sted for børn, for leg og lystighed indendørs var en ukendt ting, ligesom

fortrolighed og kærtegn. Et barn havde værsgo at gå stille adstadigt om i stuerne ligesom de voksne, men vi sad for det meste stille på en stol og hørte på talen uden at blande os deri. Om middagen var jeg beordret til at tage en lille middagssøvn sammen med de gamle i himmelsengene. Jeg lå hos Bedstemor, stille som en mus - når den er stille - og ønskede kun, jeg var vel oppe og ude. De gamle var snart i en dyb søvn og snorkeduet. Det var alt andet end morsomt. Om natten lå jeg som sagt hos min onkel, og han var livlig og munter, så ham kunne jeg bedre med. Han var også en ung mand. En gang imellem kaldte Bedstemor mig ind i sovekammeret for at kæmme mit hår med en tættekam. Hun var altid bange for, at der skulle være "indbyggere" deri. Jeg gik jo en del omkring med folkene. Det har rimeligvis været ved en sådan lejlighed, at jeg så Bedstemor tage sin kappe og derefter sit mørkebrune hår af, det vil sige, hendes paryk. Under denne sås der nogle små, grå hårtjavser, og man kan forstå den uhyre forandring, det gjorde. Jeg, der kun var en lille dreng, havde jo ikke anelse om, at noget sådant som en paryk eksisterede, så jeg blev så forskrækket, at jeg løb ud, skrigende og grædende: "Uh hu, Bedstemor er en trolde! Bedstemor er en trolde!". Hun fulgte efter mig og havde sikkert et stort besvær med at berolige mig og få mig til at forstå situationen.

Når børnene kom fra Ny Ullerupgård og Kølbygård, var der ligefrem "reception" hos Bedstemor, for børn den gang kom ikke springende og larmende ind, som de gør nu om stunder. Frøkenen kom ind og meldte deres ankomst og spurgte Bedstemor, om hun ville modtage dem nu eller senere. Hvis audiensen var ønsket, satte Bedstemor sig til rette i sin lænestol, og de unge damer og herrer blev ført ind. De stillede sig op foran stolen, drengene bukkede stift, og pigerne nejede. Så spurgte Bedstemor dem om forskelligt, som om hun talte til voksne og svarene kom, afmålte og værdige, i samme tone som spørgsmålene. Bedstemor satte megen pris på digte og derfor lærte børnene lange digte udenad og fremsagde dem for hende, og der var ligefrem kappestrid imellem dem, da de blev belønnet efter fortjeneste. Jeg husker ikke, om jeg tog del deri. Når vi da kom ud i gården, så forsvandt al fornemheden, og vi blev naturlige børn, der tumlede omkring i lade, have og mark.

Skønt sønnerne ikke har været for godt vant med hensyn til klæder og luksus, så holdt Bedstefar dog på, at de skulle have rigeligt med lomme penge. De skulle lære at omgås penge. De var unge, da de hver fik en stor gård at styre, og Frants, der fik hovedgården Volstrup i Hjerm, var kun 17 år, da han overtog den.

Med hensyn til kortspil da var dette et yndet tidsfordriv på gårdene, de små som de store, og desværre mere end blot og bar tidsfordriv. Var der selskab eller besøg, så var det en given ting, at mændene tilbragte den største del af tiden ved spillebordet. De spil, der spillede hos Bedstefar, var først et spil, der kaldtes "Tarok", det blev spillet med en egen slags kort, smalle og længere end de almindelige. Jeg har set kortene, men det er alt, hvad jeg ved om dette spil, som jeg ikke har hørt tale om siden. Så spillede der lhombre, whist fire - og tomands. Dette evindelige kortspil var rimeligvis for en

del skyld i, at den tids mennesker var så indesluttede, som de var. Der var simpelt hen ingen tid levnet til samtale, og hvad der kunne kaldes sådan, drejede sig jo først og sidst om landbrug, og hvad der hørte dertil. Napoleonstiden var jo meget drøftet af de ældre, da den jo angik deres egen. Politikken var meget konservativ og yderlig "højre". Venstreretningen var anerkendt, men anden politik var rebellion, og ordet "rebel" var et meget nedsættende ord. Hvis en ældre dame eller herre samtalede, så drejede det sig altid om de store gårde og de store familier med de mange penge.

Var et par blevet forlovet eller gift, hed der sig altid: "Hvor meget har hun, og hvor meget har han, og hvor meget vil der blive lagt tilsammen?" Følelser og sjælelige ting kom aldrig på tale, ikke heller forstod de gamle at fortælle om svundne dage eller give de almindeligste oplysninger om de nærmeste forudgående slægtninge. Jeg ved kun, at min bedstefader var født 1811, søn af Frants Hagensen, f. 1774 i Jernvedlund, død 15. 4. 1825. Ejer af Votborg, Tæbring sogn, Mors, og Martha Pedersdatter Koldkjær, død 14. 8. 1845. Bedstefaders broder, Hagen Frantzen Hagensen, f. 18. 10. 1814, d. 1886, blev ejer af slægtsgården Votborg, endvidere havde Bedstefader fire søstre. Den ene af disse var fru Nissen til Spøttrup. Hun var senere gift med Kancelliråd Andreas Møller i Viborg. En anden søster var fru Schibbye, gift med proprietær P. Schibbye af Hunstrupgaard, en tredje søster var gift med proprietær Springborg af Bromølle, Hillerslev. Den fjerde, fru Hansine Muusmann, gift med grosserer Muusmann, levede i København; vi modtog breve fra hende og gaver til os børn til jul. Brevene var efter skik og brug den gang forsegledede med lak og stempel. Oftest var det selve brevpapiret, der var lagt sammen og dannede konvolut.

Hun vedblev at stå i nær forbindelse med familien på Nørre Ullestrupgård, som besøgte hende flere gange i København. Bedstemor var fra Århus, født Nielsen.

Ja, folk var forskellige fra nutidens i deres væsen og tale, men nu, når jeg tænker på mine bedsteforældre og deres smukke, men ganske vist noget stive og formelle tone i deres hjem, da kan jeg ikke være blind for visse ting, som jeg synes, de havde forud for nutiden. Der var således ikke talt mere end absolut nødvendigt om ting der ikke gavner. Der var kun lidt eller ingen tale om det onde i form af sygdomme, ulykker eller forbrydelser. Man skændtes aldrig i deres hjem; man kunne højst komme med en lille spids bemærkning. Det var alt, og derfor havde man sikkert mere respekt og agtelse for hverandre end nutidsfolk. Skilsmisser var jo næsten uhørte og blev betragtet som en stor skam. For mange år siden talte jeg med en bankdirektør T. i Herning. Han fortalte mig, at han i sine yngre dage havde gæstet begge Ullerupgårdene i forretning og en gang traf han at komme, da der var familiefest på Gamle Ullerupgård. Sønnerne var voksne og gifte, og de var kommet med deres koner. T. kunne aldrig glemme synet af familien siddende omkring det lange familiebord. Der var en værdighed og anstand over scenen, hvad der altid siden mindede ham om billedet af "Den hellige nadver".

De gamle folk døde i deres smukke lille hjem i Nykøbing Mors. Jeg antager det var i 1892 eller 93. Det var ved juletid. Bedstefar gik først bort og Bedstemor fulgte ham 4 dage senere. Deres lig blev kørt i to vogne fra Nykøbing over Mors og blev færgen over Vilsund og herfra til Thisted og Ullerupgård, deres gamle hjem. Det var en kold, langsom og uendelig trist tur. Jeg var på Bedstefars vogn ved siden af

kusken, og onkel Hagen var på den anden. På gården var der gjort store forberedelser til at modtage det gamle par på en værdig måde. Det første gæstekammer fra gangen var dekoreret som et fuldstændigt gravkammer. Loft og vægge var draperet i sort med grankviste over. Lys var stillet i stager på småborde og et væld af smukke blomsterkranse var anbragt rundt om; de dækkede også kis terne efterhånden. Jeg antager, at begravelsen var anden juledag. Det blev en minderig dag. Så at sige hele familien med dens forgreninger var der samlet, vistnok både for første og sidste gang. Der var en større frokost i havesalen, hvor der var dækket lange borde i rækker. Jeg havde dekoreret med guirlander over dørene. Gran med vissent bøgeløv stukket ind. Efter frokosten, der trak temmelig længe ud, drog vi til kirken i et langt vogntog med ligvognene i spidsen. Da vi kom tilbage om aftenen, var der stor middag med flere retter mad og vine. Der var lejetjenere fra Thisted til at varte op. De gamle havde selv bestemt, at der skulle ikke spares på noget ved deres sidste fest. Mange af følget kom jo langvejs fra, og familien, der var samlet, blev logeret på begge Ullerupgårdene og Momtoft for nogle dage. Det var i skumringen, vi kom til kirken, det var forresten en mørk og trist vinterdag med snesjap. På kirkegårdsdiget og rundt om kirken var der store flokke af folk fra sognet, der havde ventet tålmodigt, stående i den våde sne i lang tid. Fire unge mænd af familien bar hver et af de store, florumvundne kirkelys, to og to foran kisterne og følget. Min fætter Hans Peter Hagensen fra Ny Ullerupgård og min broder Hans Hagensen, derefter Hagen Hagensen fra Votborg, en brodersøn til Bedstefar, og jeg selv. Kirken var oplyst og dekoreret med grønt. Den fyldtes hurtigt.

De gamle folk blev lagt i en fællesgrav, side om side, og det var med et stille vemodigt farvel, at vi forlod kirken og vendte tilbage til deres hjem.

Kilder og henvisninger:

Erindringerne, så ofte fortalte, dikterede Mormor i 1934 til Martha. Stoffet er omredigeret.
 Jacob Andersen: "Fra Bondens Thy til Kongens By" 1926.
 "Skyggespil" 1953. Hans Kirks barndomsindtryk af slægten. I Amerika nedskrev Peder Hagensen som ældre sine barndoms minder fra Ullerupgård, og illustrerede dem med farvelagte tegninger. Mor lod tage en kopi, som er i min besiddelse.
 Jacob Knudsen: "Jyder" 1915. I den syttenårige jomfru Laurette i novellen "Skønheden og Dyret" 1895 (skrevet) tegner Jacob Knudsen et indtagende portræt af Mormor.
 Jacob Knudsen: "Idé og Erindring, en Minde-fantasi", Gyldendal 1949 (novellen Ullerupstenen)."

Af stamtavle for Jacob Nørgaard til Aggersborggdrd efter C. Klitgaard: Stambog for efterkommere af Mogens Brix.

Brigs Jensen, født ca. 1650, død 1747, gift 1679 med Anne Christensdatter, f. ca. 1654, d. 1705. Boede i Vester Assels på Mors.

Christen Brixen, f. 1680, d. 1766, gift 1706 med Anne Jepsdatter, f. 1684, d. 1744. Boede først i Vester

Assels, men flyttede mellem 1714 og 1719 til Hedegård i Ørding sogn, hvor han var fæster under Højris.

Mogens Christensen Brixen, f. 1707, d. 1766, gift 1741 med Karen Pedersdatter Lassen, f. ca. 1718, d. 1799. Ejer af Nørbjerggård i Gøttrup sogn, hvor han boede, til han i 1760 købte Bisgård i Skræm sogn.

Anne Marie Mogensdatter Brix, f. 1744, d. 1829, gift 1773 med Christen Christensen Kronborg, f. ca. 1738, d. 1793. Boede på Vester Kjeldgård i Kettrup sogn. Han drev betydelig stude- og hestehandel og rejste særlig til markederne i Holsten. Både han og hans hustru var dygtige og ansete folk; det fortælles, at hun bedre end de fleste forstod at få tjenestefolkene til at udrette noget og til at arbejde med lyst.

Christen Kronborg (Christensen), f. 1783, d. 1853, gift 1812 med Elisabeth Birgitte Nørgaard, f. 1787, d. 1829, datter af sognedegn Jacob Nørgaard i Kollerup. Ejer af Vester Kjeldgård.

Jacob Nørgaard (Christensen Kronborg), f. 1815, d. 1893, gift 1842 med Ane Cathrine Christensen af Brovst, f. 1822. Da hans bedstemoder, Anne Marie Brix, blev begravet, fik han en sølvvønt af værdi en mark, som den afdøde havde haft i sin lomme. Af onkelen Mogens Kjeldgaard på Slette fik han 1 rigsdaler, og med disse 7 mark begyndte den 14-årige dreng at handle, købte skind og andet og tjente lidt på det, så driftskapitalen voksede. Derefter handlede han med kreaturer og ejendomme, og 1842 blev han købmand i Brovst. Efter at han havde drevet handel her i 10 år, købte han 1852 Aggersborggård og 1870 Vesløgsgård. Han skildres som en af de elskværdigste og mest sympatiske personligheder blandt egnens befolkning, en vidt bekendt og meget populær mand. Han beklædte flere kommunale hverv.

Familien Hagensen på Mors og i Thy

udtog af stamtavle ved Esther Aggebo, f. Jørgensen.

1. Hagen Jørgensen, f. 1730, d. 1797 (søn af Jørgen Hagensen, Jernvedlund), ejede Ørndrup, gift 2. gang med Anne Frantsdarrer, f. 1744, d. 1794.
2. Frants Hagensen, f. 1774 i Jernvedlund, d. 1825, ejede Votborg, g. 1801 i Tveds kirke m. Martha Pedersdatter Koldkjær, d. 1845.
3. Anna Dorthea H., f. 1803, d. 1881. g. m. Nis Nissen, ejer af Spøttrup.
3. Kirstine H., f. 1808, d. 1849, g. m. Anders Springborg, Bromølle.
3. Hedevig Marie H., f. 1808, d. 1883, g. m. Peter Schibbye, Hunstrupgård.
3. Peder Koldkjær Hagensen, f. 1811, d. 15. 12. 1891, købte Ullerupgård i 1838, g. m. Hansine Nielsen, d. 19. 12. 1891.
4. Frants Hagensen, f. 1849, d. 5. 10. 1889, ejede Volstrup, g. m. Amalie Jørgensen fra Tangsgård, f. 1854, d. 4. 6. 1911.
4. Anker Hagensen, f. 1850, ejede Ballegård ved Lemvig, d. i U. S. A.
5. Peder Hagensen, U. S. A., skrev erindringer om Ullerupgaard.

4. *Martin Hagensen*, f. 1851, d. 28. 1. 1887, ejede Nørre Ullerupgård, g. m. Laurette Nørgaard, f. 30. 7. 1854 på Aggersborggård, d. 4. 1. 1937. Hun solgte gården 1914 og flyttede til København.
5. *Hans Peter Hagensen*, f. 1880, ejede Møllehave, d. 1957 i Kbhvn.
5. *Jacob Karl Nørgaard Hagensen*, f. 1881, d. 1940 i U. S. A.
5. *Anne Kathrine H.*, f. 19.1. 1883, g. 7. 3. 1908 m. Anton Boyer, grosserer i Kbhvn., f. 27. 1. 1879 i Skinnerup, d. 3. 8. 1957.
6. *Else Marie Laurette Hagensen Boyer*, f. 21. 12. 1908, g. m. Christian Elling, professor, dr. phil., f. 14. 11. 1901. Ægteskabet opløst 1962.
6. *Anne Margrethe Boyer*, f. 27. 1. 1910, g. m. Iver Johan Unsgaard, kontorchef i Indenrigsministeriet, f. 11. 10. 1900, d. 1967.
6. *Martha Hagensen Boyer*, f. 29.6. 1911, universitetslektor, dr. phil.
6. *Antonie Boyer*, f. 19.6. 1918, g. m. Jens Jacob Høegh Bek, dommer i Brædstrup, f. 31.7.1916.
5. *Hedevig Julie Hansine H.*, f. 1884, boede i København, d. 1958.
5. *Martin Hagensen*, f. 1887, d. 1947 i København.
4. *Hagen Hagensen*, f. 1853, d. 1908, sagfører i Nykøbing M., g. m. Inger Jørgensen fra Tangsgård, f. 1859, d. 1941.
4. *Nis Nissen Hagensen*, f. 1854, d. 1930 i U. S. A., ejede Gl. Ullerupgård, g. m. Margrethe Nørgaard fra Aggersborggård. f. 1862, d. 1930.
3. *Hansine H.*, f. 1814, d. 1886, g. m. proprietær Muusmann, Eisbøl, Slesvig.
3. *Hagen Frantzen Hagensen*, f. 1814, d. 1886, g. m. Hedevig Facunda Otzen, overtog Votborg, flyttede til Enggård 1869.
4. *Nis Hagensen*, f. 1845, d. 1918, cand. phil., overtog Votborg, g. m. Bertha Andrea Agathe Hagemann, f. 1844, d. 1925.
5. *Hagen Hagensen*, f. 1874, d. 1929, overtog Votborg 1897, flyttede 1901 til København, g. m. Louise Marie Larsen, f. 1874, d. 1973.
4. *Anna Dorthea H.*, f. 1846, g. m. bogholder Byberg, Frederiks hospital.
2. *Hans Hagen Jørgensen*, f. 1782, d. 1862 i Erslev, ejede Frysbrønd 1804-25, g. m. Amalie Hansdatter Møller, f. 1782, d. 1854 i Erslev.
3. *Anna Kirstine J.*, f. 1805, d. 1886, g. m. Johan Hovmøller, Hovmølle, Mors.
3. *Marthe Caroline J.*, f. 1807, d. 1890, i Erslev, ugift.
3. *Hagen Jørgensen*, f. 1808, d. 1885, ejede Tangsgård, g. m. Jensine Revsgaard.
3. *Niels Jørgensen*, f. 1812, d. 1895 i Erslev, g. m. Anne Elisabeth Jensdatter.
3. *Frederik Jørgensen*, f. 1812, d. 1860 i Tødsø, g. m. Christine Petersen.
3. *Otto Andreasen Jørgensen*, f. 1813, karetmager i København.
3. *Frants Jørgensen*, f. 1815, d. 1902, smed i Tandslet på Als.
3. *Nicolai Jørgensen*, f. 1817, d. 1902, farver i Broager.

(Kilde: Historisk Årbog for Thy, Mors og V. Hanherred 1978, side 17-68).